

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલિકેશન નંબર ૧૬૫૨૯/૨૦૨૧

સાથે

સિવિલ એપિલિકેશન (સ્ટે માટે) નંબર ૧/૨૦૨૨

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલિકેશન નંબર ૧૬૫૨૯/૨૦૨૧ માં

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તીશ્રી જે. બી. પારડીવાલા

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તીશ્રી નિશા એમ. ઠાકોર

૧	શું સ્થાનિક અખબારોના રીપોર્ટ્સને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી છે?	હા
૨	રીપોર્ટરને મોકલવામાં આવે કે નહીં?	હા
૩	શું ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની શુદ્ધ નકલ જોવા માંગે છે?	ના
૪	શું આ કેસમાં ભારતીય બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈ હુકમના અર્થઘટન અંગે કાયદાનો કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્ન સમાયેલ છે?	ના

મેસર્સ નગીનદાસ કસ્તુરચંદ એન્ડ બ્રધર્સ

વિરુદ્ધ

પ્રિન્સિપાલ કમિશનર ઓફ ઇન્કમ ટેક્સ ૩, અમદાવાદ

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર(ઓ) નં. ૧ માટે શ્રી કુલદીપ કે. અદેસરા, એડવોકેટ્સ સાથે શ્રી કે.

એમ. પરીખ

પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૧, ૩, ૪ માટે એમ. આર. ભટ્ટ એન્ડ કં. વતી શ્રી એમ.

આર. ભટ્ટ, સિનિયર એડવોકેટ

પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૨ માટે સુશ્રી મૈથિલી ડી. મહેતા, એડવોકેટ

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તીશ્રી જે. બી. પારડીવાલા

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તીશ્રી નિશા એમ. ઠાકોર

તારીખ: ૧૧/૦૪/૨૦૨૨

મૌખિક ચુકાદો

(માનનીય ન્યાયમૂર્તીશ્રી જે. બી. પારડીવાલા)

૧. ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળની આ રિટ-અરજી દ્વારા, રિટ-અરજદારે નીચેની રાહતો માટે પ્રાર્થના કરી છે:

એ. આ નામદાર કોર્ટ અરજદાર દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલ પિટિશન દાખલ કરવા અને મંજૂર કરવાની કૃપા કરે.

બી. આ નામદાર કોર્ટ રિટ ઓફ મેન્ડમસ અથવા રિટ ઓફ સર્ટીઓરારી અથવા અન્ય કોઈ યોગ્ય રિટ, આદેશ અથવા નિર્દેશ જારી કરીને એનેક્સર-એ પરના પ્રતિવાદી નં. ૧ દ્વારા

અધિનિયમની કલમ ૧૨૭(૨) હેઠળ પસાર કરાયેલ તારીખ ૦૮/૦૭/૨૦૨૧ ના આક્ષેપિત આદેશને રદ કરવા અને બાજુ પર રાખવાની કૃપા કરે.

સી. આ પિટિશનની દાખલ, સુનાવણી અને અંતિમ નિકાલ પેન્ડિંગ હોય, આ નામદાર કોર્ટ એનેક્સર-એ પરના પ્રતિવાદી નં. ૧ દ્વારા અધિનિયમની કલમ ૧૨૭(૨) હેઠળ પસાર કરાયેલ તારીખ ૦૮/૦૭/૨૦૨૧ ના આક્ષેપિત આદેશ અને તેના અનુસંધાનમાં એનેક્સર-બી પર પ્રતિવાદી નં. ૨ દ્વારા આકારણી વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯ માટે અધિનિયમની કલમ ૧૪૩(૩) હેઠળ પસાર કરાયેલ તારીખ ૨૮/૦૮/૨૦૨૧ ના આકારણી આદેશના અમલીકરણ, કામગીરી અને બજવણી પર રોક લગાવવાની કૃપા કરે.

ડી. આ પિટિશનની દાખલ, સુનાવણી અને અંતિમ નિકાલ પેન્ડિંગ હોય, આ નામદાર કોર્ટ પ્રતિવાદીઓને આકારણી આદેશમાં નિર્ધારિત રકમના સંદર્ભમાં અરજદાર પેઢી સામે આ નામદાર કોર્ટની પૂર્વ પરવાનગી વિના કોઈપણ રીતે શિક્ષાત્મક પગલાં ન લેવાનો નિર્દેશ આપવાની કૃપા કરે.

ઈ. આ નામદાર કોર્ટ પિટિશનના ફકરા-સી અને ફકરા-ડી માં પ્રાર્થના કર્યા મુજબ પ્રતિવાદીઓ સામે અને અરજદારની તરફેણમાં એક્સ-પાર્ટી એડ-ઈન્ટરિમ રાહત મંજૂર કરવાની કૃપા કરે.

એફ. આ નામદાર કોર્ટ ન્યાય અને સમાનતાના હિતમાં કેસની
હકીકતો અને સંજોગોમાં અન્ય કોઈ ન્યાયી અને યોગ્ય રાહત
આપવાની કૃપા કરે.

૨. રિટ-અરજદાર સુરેન્દ્રનગર ખાતેના પ્રતિવાદી નં. ૩ ની કચેરીમાંથી
અમદાવાદ ખાતેના પ્રતિવાદી નં. ૨ ની કચેરીમાં રિટ-અરજદારનો કેસ ટ્રાન્સફર
કરતા આવકવેરા અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૧૨૭(૨) હેઠળ અહીંના
પ્રતિવાદી નં. ૧ દ્વારા પસાર કરાયેલ તારીખ ૮ જુલાઈ ૨૦૨૧ ના આદેશની
કાયદેસરતા અને માન્યતાને પડકારવા માંગે છે.

૩. એવું જણાય છે કે રિટ-અરજદારે આકારણી વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯ માટે ૮
ઓક્ટોબર ૨૦૧૮ ના રોજ આવકનું રિટર્ન ફાઈલ કર્યું હતું, જેમાં કુલ આવક રૂ.
૧૨,૫૪,૫૮૦=૦૦ જાહેર કરી હતી.

૪. ૪ ફેબ્રુઆરી ૨૦૧૯ ના રોજ આકારણીધારકના પરિસરમાં અધિનિયમની
કલમ ૧૩૩એ હેઠળ સર્વે હાથ ધરવામાં આવ્યો હતો. સીબીડીટી ની માર્ગદર્શિકા
એફ.નં.૨૨૫/૧૨૬/૨૦૨૦/આઈટીએ-II (આઈટીએ-II ડિવિઝન) તારીખ

૧૭ સપ્ટેમ્બર ૨૦૨૦ ને ધ્યાનમાં રાખીને કેસ ફરજિયાત સ્ક્રુટીની માટે પસંદ કરવામાં આવ્યો હતો અને એસીઆઇટી, સુરેન્દ્રનગર સર્કલ, સુરેન્દ્રનગર દ્વારા અધિનિયમની કલમ ૧૪૩(૨) હેઠળ તારીખ ૨૫ સપ્ટેમ્બર ૨૦૧૯ ની નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી અને આકારણીધારકને બજાવવામાં આવી હતી.

૫. નેશનલ ઈ-એસેસમેન્ટ સેન્ટર દ્વારા આકારણી વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯ માટે રિટ-અરજદારને અધિનિયમની કલમ ૧૪૨(૧) હેઠળ તારીખ ૨૩ ફેબ્રુઆરી ૨૦૨૧ ની નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી.

૬. રિટ-અરજદારે આકારણી વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯ માટે ઉપરોક્ત નોટિસનો તારીખ ૮ માર્ચ ૨૦૨૧ નો પોતાનો જવાબ દાખલ કર્યો હતો.

૭. એવું જણાય છે કે પ્રતિવાદી નં. ૨ દ્વારા અધિનિયમની કલમ ૧૪૨(૧) હેઠળ તારીખ ૨૬ ઓગસ્ટ ૨૦૨૧ ની નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી, જેમાં રિટ-અરજદારના ધ્યાન પર લાવવામાં આવ્યું હતું કે અધિનિયમની કલમ ૧૨૭ હેઠળ પસાર કરાયેલા આક્ષેપિત આદેશ દ્વારા ટ્રાન્સફરી એસેસિંગ ઓફિસર તરીકે તેનો કેસ પ્રતિવાદી નં. ૨ ની કચેરીમાં ટ્રાન્સફર કરવામાં આવ્યો છે.

૮. રિટ-અરજદારના ધ્યાન પર લાવવામાં આવ્યું હતું કે પ્રતિવાદી નં. ૨ એ આકારણી વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯ માટે રિટ-અરજદારના કેસમાં આકારણી અધિકારી તરીકે અધિકારક્ષેત્ર સંભાળ્યું છે.

૯. રિટ-અરજદારે અધિનિયમની કલમ ૧૪૨(૧) હેઠળ જારી કરાયેલ તારીખ ૨૬ ઓગસ્ટ ૨૦૨૧ ની નોટિસ સામે અનુક્રમે તારીખ ૩૧ ઓગસ્ટ ૨૦૨૧ અને ૧ સપ્ટેમ્બર ૨૦૨૧ નો પોતાનો જવાબ દાખલ કર્યો હતો, જેમાં જણાવ્યું હતું કે તે અધિનિયમની કલમ ૧૨૭ હેઠળ પસાર કરાયેલા કોઈપણ આદેશ વિશે વાકેફ નથી કારણ કે રિટ-અરજદારને અધિનિયમની કલમ ૧૨૭ હેઠળ સુનાવણી માટે કોઈ નોટિસ બજાવવામાં આવી ન હતી અને રિટ-અરજદારને અધિનિયમની કલમ ૧૨૭ હેઠળ પસાર કરાયેલો કોઈ આદેશ પણ મળ્યો નથી.

૧૦. ઉપર જણાવેલ સંજોગોમાં, રિટ-અરજદાર વર્તમાન રિટ-અરજી સાથે આ કોર્ટ સમક્ષ છે.

૧૧. આ રિટ-અરજીની પેન્ડિંગ દરમિયાન, રિટ-અરજદારે નીચેની પ્રાર્થનાઓ સાથે એક સિવિલ એપ્લિકેશન દાખલ કરવી પડી હતી:

એ. આ નામદાર કોર્ટ અરજદાર દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલ સ્ટે માટેની વર્તમાન સિવિલ એપ્લિકેશન મંજૂર કરવાની કૃપા કરે.

બી. આ નામદાર કોર્ટ અધિનિયમની કલમ ૧૨૭(૨) હેઠળ પ્રતિવાદી નં. ૧ દ્વારા પસાર કરાયેલા તારીખ ૦૮/૦૭/૨૦૨૧ ના આક્ષેપિત આદેશના અમલીકરણ, કામગીરી અને બજાવણી પર રોક લગાવવાની કૃપા કરે.

સી. સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૧૬૫૨૯/૨૦૨૧ ની દાખલ, સુનાવણી અને અંતિમ નિકાલ પેન્ડિંગ હોય, આ નામદાર કોર્ટ અધિનિયમની કલમ ૧૨૭(૨) હેઠળ પ્રતિવાદી નં. ૧ દ્વારા પસાર કરાયેલા તારીખ ૦૮/૦૭/૨૦૨૧ ના આદેશની કોલમ-૫ અને કોલમ-૬ માં દર્શાવેલ આવકવેરા સત્તાવાળાઓને આ નામદાર કોર્ટની પૂર્વ પરવાનગી વિના આકારણી વર્ષ ૨૦૧૭-૧૮ માટે અને કોઈપણ આકારણી વર્ષ માટે અરજદાર આકારણીધારક સામે કોઈપણ રીતે શિક્ષાત્મક આદેશો પસાર ન કરવાનો નિર્દેશ આપવાની કૃપા કરે.

ડી. સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૧૬૫૨૯/૨૦૨૧ ની દાખલ, સુનાવણી અને અંતિમ નિકાલ પેન્ડિંગ હોય, આ નામદાર કોર્ટ અધિનિયમની કલમ ૧૨૭(૨) હેઠળ પ્રતિવાદી નં. ૧ દ્વારા પસાર કરાયેલા તારીખ ૦૮/૦૭/૨૦૨૧ ના આદેશની કોલમ-૫ અને કોલમ-૬ માં દર્શાવેલ આવકવેરા સત્તાવાળાઓને એવો નિર્દેશ આપવાની કૃપા કરે કે આ નામદાર કોર્ટની પૂર્વ પરવાનગી વિના આકારણી વર્ષ ૨૦૧૭-૧૮ માટે અધિનિયમની કલમ ૨૬૩ હેઠળની રિવિઝન કાર્યવાહી સહિત આવકવેરા અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળની કોઈપણ કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં, ચાલુ રાખવામાં અને પૂર્ણ કરવામાં ન આવે.

ઈ. સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૧૬૫૨૯/૨૦૨૧ ની દાખલ, સુનાવણી અને અંતિમ નિકાલ પેન્ડિંગ હોય, આ નામદાર કોર્ટ પીસીઆઈટી (સેન્ટ્રલ), અમદાવાદને આકારણી વર્ષ ૨૦૧૭-૧૮ માટે અરજદાર સામે અધિનિયમની કલમ ૨૬૩ હેઠળ શરૂ કરાયેલી રિવિઝન કાર્યવાહી પર રોક લગાવવાનો અને આ નામદાર કોર્ટની પૂર્વ પરવાનગી વિના આકારણી વર્ષ ૨૦૧૭-૧૮ માટે અરજદાર સામે કોઈ અંતિમ આદેશ પસાર ન કરવાનો નિર્દેશ આપવાની કૃપા કરે.

એફ. આ નામદાર કોર્ટ ન્યાયના હિતમાં અરજદારને અન્ય કોઈ
અને વધુ રાહત આપવાની કૃપા કરે.

૧૨. આમ, ઉપરોક્ત સિવિલ એપ્લિકેશન દાખલ કરવામાં આવી હતી કારણ કે
આકારણી વર્ષ ૨૦૧૭-૧૮ માટેનો આકારણી આદેશ પીસીઆઈટી-સેન્ટ્રલ,
અમદાવાદ દ્વારા અધિનિયમની કલમ ૨૬૩ હેઠળ આપવામાં આવેલી સત્તાઓનો
ઉપયોગ કરીને રિવિઝન માટે લેવામાં આવ્યો હતો. રિટ-અરજદારનો કેસ એવો
છે કે જ્યાં સુધી અધિનિયમની કલમ ૧૨૭(૨) હેઠળ પસાર કરાયેલા ટ્રાન્સફર
આદેશની કાયદેસરતા અને માન્યતા અંગેનો મુદ્દો નક્કી ન થાય ત્યાં સુધી,
પીસીઆઈટી-સેન્ટ્રલ, અમદાવાદને આકારણી વર્ષ ૨૦૧૭-૧૮ માટે
અધિનિયમની કલમ ૨૬૩ હેઠળ શરૂ કરાયેલી રિવિઝન કાર્યવાહી સાથે આગળ
વધવાની મંજૂરી આપવી જોઈએ નહીં.

રિટ-અરજદાર વતી રજૂઆતો:

૧૩. શ્રી પરીખની મુખ્ય દલીલ એ છે કે અધિનિયમની કલમ ૧૨૭ હેઠળ કેસ
ટ્રાન્સફર કરતા પહેલા તેમના અસીલને સુનાવણીની કોઈ તક આપવામાં આવી
ન હતી.

૧૪. શ્રી પરીખ રજૂઆત કરશે કે તેમના અસીલને ટ્રાન્સફરના કારણો ધરાવતી નોટિસ બજાવવી જોઈતી હતી અને આક્ષેપિત આદેશ પસાર કરતા પહેલા સુનાવણીની તક પણ આપવી જોઈતી હતી. બંનેની ગેરહાજરીમાં, આક્ષેપિત આદેશ કાયદામાં ટકી શકે તેમ નથી.

પ્રતિવાદી વતી રજૂઆતો:

૧૫. બીજી તરફ, મહેસૂલ વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન સિનિયર કાઉન્સેલ શ્રી એમ.આર. ભટ્ટે રજૂઆત કરી હતી કે ફેસલેસ એસેસમેન્ટ સ્કીમ, ૨૦૨૦ ના અમલીકરણ તેમજ કોવિડ-૧૯ મહામારીને કારણે ઉદ્ભવતી વહીવટી મુશ્કેલીઓને ધ્યાનમાં લેતા, સીબીડીટી એ ૧૭ સપ્ટેમ્બર ૨૦૨૦ ની સૂચનાઓ દ્વારા, નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧ દરમિયાન સંપૂર્ણ સ્ક્રુટીની માટે રિટર્નની ફરજિયાત પસંદગી અને આકારણી કાર્યવાહી ચલાવવા માટે માર્ગદર્શિકા અને પરિમાણો જારી કર્યા હતા. આવકવેરા મહાનિર્દેશક (તપાસ), અમદાવાદના નિર્દેશો અને ત્યારબાદ પ્રિન્સિપાલ કમિશનર ઓફ ઇન્કમ ટેક્સ-સેન્ટ્રલ, અમદાવાદના પત્રવ્યવહારને અનુસરીને, પ્રિન્સિપાલ સીઆઈટી-૩, અમદાવાદ દ્વારા અધિનિયમની કલમ ૧૨૭(૨) હેઠળ એક આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો, જેમાં રિટ-અરજદારનો કેસ ૮ જુલાઈ ૨૦૨૧ થી આઈટીઓ વોર્ડ-૨,

સુરેન્દ્રનગર સર્કલ, સુરેન્દ્રનગરથી એસીઆઈટી-સેન્ટ્રલ સર્કલ-૨(૩), અમદાવાદ ખાતે ટ્રાન્સફર કરવામાં આવ્યો હતો.

૧૬. શ્રી ભટ્ટે આક્ષેપિત આદેશના બચાવમાં વિભાગ વતી નીચેની દરખાસ્તો રજૂ કરી:

(એ) યોગ્ય કિસ્સાઓમાં, કાનૂન કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોને બાકાત રાખી શકે છે;

(બી) કારણ કે આકારણીધારકને કોઈ ચોક્કસ આકારણી અધિકારી દ્વારા આકારણી કરાવવાનો કોઈ કાનૂની અધિકાર નથી, આવકવેરા અધિનિયમની બાબતમાં કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોને માન્ય રીતે બાકાત રાખી શકાય છે;

(સી) કલમ ૧૨૭ માત્ર ત્યારે જ સુનાવણી અને સ્પષ્ટ આદેશ પસાર કરવાની જવાબદારીને પ્રતિબંધિત કરે છે જ્યારે કેસ સુઓ-મોટુ ટ્રાન્સફર કરવાનો હોય;

(ડી) કલમ ૧૨૭, આવશ્યક સૂચિતાર્થ દ્વારા, જ્યારે વહીવટી અનિવાર્યતાઓને કારણે ટ્રાન્સફર થાય છે ત્યારે સુનાવણીની તકને બાકાત રાખે છે;

(ઈ) વર્તમાન કેસની હકીકતોમાં, 'ખાલી ઔપચારિકતા'ના ખ્યાલનો ઉપયોગ કરી શકાય છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, કારણો આપવા અને આકારણીધારકને સુનાવણીની તક આપવી એ અન્યથા ખાલી ઔપચારિકતા બની રહી હોત.

૧૭. શ્રી ભટ્ટે પ્રતિવાદી નં. ૧ વતી દાખલ કરવામાં આવેલા એફિડેવિટ-ઈન-રિપ્લાયમાં કરવામાં આવેલા નીચેના કથનો તરફ આ કોર્ટનું ધ્યાન દોર્યું:

"૩. શરૂઆતમાં, હું રજૂ કરું છું કે અરજદારે આવકવેરા અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ('અધિનિયમ') ની કલમ ૧૨૭(૨) હેઠળ પસાર કરાયેલા તારીખ ૦૮.૦૭.૨૦૨૧ ના આક્ષેપિત આદેશને પડકાર્યો છે જેના દ્વારા અરજદારનો કેસ આઈટીઓ, વોર્ડ-૨, સુરેન્દ્રનગરથી એસીઆઈટી, સેન્ટ્રલ-૨(૩) અમદાવાદ ખાતે ટ્રાન્સફર કરવામાં આવ્યો હતો. આક્ષેપિત ટ્રાન્સફર આદેશના પરિણામે, આકારણી અધિકારીએ અરજદાર આકારણીધારકની વિસ્તૃત લેખિત રજૂઆતો ધ્યાનમાં લીધા પછી આકારણી વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯ માટે ૨૮.૦૯.૨૦૨૧ ના રોજ અધિનિયમની કલમ ૧૪૩(૩) હેઠળ આકારણી આદેશ ઘડ્યો છે. હું રજૂ કરું છું કે આક્ષેપિત ટ્રાન્સફર આદેશ વહીવટી પ્રકૃતિનો છે અને

આકારણીધારકને આકારણી હાથ ધરવા માટે કોઈ ચોક્કસ આકારણી અધિકારીની પસંદગી કરવાનો કોઈ અધિકાર નથી. આક્ષેપિત ટ્રાન્સફર આદેશને કારણે આકારણીધારકને કોઈ નુકસાન થયું નથી કારણ કે આકારણી આદેશ ઘડતા પહેલા અરજદારને યોગ્ય રીતે સાંભળવામાં આવ્યો હતો. અરજદારનો એવો પણ કેસ નથી કે પસાર કરાયેલો આકારણી આદેશ કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોના ભંગ સમાન છે. ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને, પિટિશનને નકારી કાઢવા વિનંતી છે.

૪. ટૂંકી હકીકતો એ છે કે ૦૪.૦૨.૨૦૧૯ ના રોજ આકારણીધારકના પરિસરમાં અધિનિયમની કલમ ૧૩૩એ હેઠળ સર્વે હાથ ધરવામાં આવ્યો હતો. સીબીડીટી ની માર્ગદર્શિકા એફ.નં. ૨૨૫/૧૨૬/૨૦૨૦/આઈટીએ-// (આઈટીએ-// ડિવિઝન) તારીખ ૧૭.૦૯.૨૦૨૦ ને ધ્યાનમાં રાખીને કેસ ફરજિયાત સ્કુટીની માટે પસંદ કરવામાં આવ્યો હતો અને એસીઆઈટી, સુરેન્દ્રનગર સર્કલ, સુરેન્દ્રનગર દ્વારા અધિનિયમની કલમ ૧૪૩(૨) હેઠળ તારીખ ૨૫.૦૯.૨૦૧૯ ની નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી અને આકારણીધારકને બજાવવામાં આવી હતી.

પ. ફેસલેસ એસેસમેન્ટ સ્કીમ, ૨૦૨૦ ના અમલીકરણ તેમજ કોવિડ-૧૯ મહામારી વચ્ચે પડતી મુશ્કેલીઓને ધ્યાનમાં રાખીને, સીબીડીટી એ ઇન્સ્ટ્રક્શન એફ.નં.૨૨૫/૧૨૬/૨૦૨૦/આઈટીએ-II તારીખ ૧૭.૦૮.૨૦૨૦ મારફતે, નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧ દરમિયાન સંપૂર્ણ સ્ક્રુટીની માટે રિટર્નની ફરજિયાત પસંદગી અને આકારણી કાર્યવાહી ચલાવવા માટે માર્ગદર્શિકા અને પરિમાણો જારી કર્યા હતા. તારીખ ૧૭.૦૮.૨૦૨૦ ની સીબીડીટી ઇન્સ્ટ્રક્શનની નકલ આ સાથે એનેક્ષર-આર૧ તરીકે જોડેલ છે. સંબંધિત ભાગ નીચે મુજબ છે:

શ્રી નં.	પરિમાણ	દ્વારા હાથ ધરવામાં આવનારી મૂલ્યાંકનની કાર્યવાહી
૧	યુ/એસ સર્વેક્ષણને લગતા કલમ હેઠળસો.૧૩૩આવકવેરાનો કાયદો, ૧૯૬૧ ("કાયદો")	
	અધિનિયમની કલમ ૧૩૩એ હેઠળના સર્વે સંબંધિત કેસો, સિવાય કે જ્યાં હિસાબી ચોપડા, દસ્તાવેજો વગેરે જમ કરવામાં	

	આવ્યા ન હોય અને પરત કરાયેલ આવક (સર્વે દરમિયાન કરવામાં આવેલી કોઈપણ જાહેરાત સિવાય) અગાઉના આકારણી વર્ષની પરત કરાયેલ આવક કરતાં ઓછી ન હોય તેવા કેસો. જો કે, જો મૂલ્યાંકનકર્તાએ સર્વેક્ષણ દરમિયાન કરવામાં આવેલી જાહેરાતમાંથી પીછેહઠ કરી હોય, તો આવા કેસોની તપાસ માટે વિચારણા કરવામાં આવશે. (i) ફરજિયાત તપાસ માટે પસંદ કરાયેલા આવા કેસોના સંદર્ભમાં અને જ્યાં જમ કરેલી સામગ્રી હોય (ii) ફરજિયાત તપાસ માટે પસંદ કરાયેલા અને જ્યાં કોઈ જમ કરાયેલી સામગ્રી ન હોય તેવા કેસોના સંદર્ભમાં	(i) ફરજિયાત પસંદગી માટે ન્યાયક્ષેત્ર મૂલ્યાંકન અધિકારી દ્વારા કાયદાની કલમ ૧૪૩ (૨) હેઠળ નોટિસ જારી કર્યા પછી, આવા કલમ હેઠળસો કાયદાની કલમ ૧૪૩ (૨) હેઠળ નોટિસ જારી કર્યાના ૧૫ દિવસની અંદર કાયદાની કલમ ૧૨૭ હેઠળ કલમ હેઠળન્દ્રીય આરોપોમાં ટ્રાન્સફર કરવામાં આવશે. (૨) ફરજિયાત પસંદગી માટે ન્યાયક્ષેત્ર મૂલ્યાંકન અધિકારી દ્વારા કાયદાની કલમ ૧૪૩ (૨) હેઠળ નોટિસ જારી કર્યા પછી, આવા કિસ્સાઓકલમ હેઠળ
--	--	---

		મૂલ્યાંકનની કાર્યવાહી એન. ઇ. એ. સી. દ્વારા હાથ ધરવાકલમ હેઠળ આવશે. મૂલ્યાંકન અધિકારી કાયદાની કલમ ૧૪૩ (૨) હેઠળ નોટિસ જારી કરતી વખતે આઈ. ટી. બી. એ. કલમ હેઠળ સર્વેક્ષણ અહેવાલ અપલોડ કરશે.
--	--	--

૬. ત્યારબાદ, સીબીડીટી એ ઇન્સ્ટ્રક્શન એફ.નં. ૨૨૫/૧૨૬/૨૦૨૦/આઈટીએ-II તારીખ ૩૦.૦૯.૨૦૨૦ મારફતે બોર્ડના તારીખ ૧૭.૦૯.૨૦૨૦ ના પત્ર દ્વારા જાણ કર્યા મુજબ, નિર્ધારિત પરિમાણોના આધારે ફરજિયાત સ્કુટીની માટે કેસોની પસંદગીની તારીખ ૩૦.૦૯.૨૦૨૦ થી વધારીને ૩૧.૧૦.૨૦૨૦ કરી હતી. તારીખ ૩૦.૦૯.૨૦૨૦ ની સીબીડીટી ઇન્સ્ટ્રક્શનની નકલ આ સાથે એનેક્સર-આર૨ તરીકે જોડેલ છે. ઉક્ત સંદેશાવ્યવહારનો સંબંધિત ભાગ નીચે મુજબ છે:

"નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧ દરમિયાન સંપૂર્ણ સ્કુટીની માટે રિટર્નની ફરજિયાત પસંદગી માટેની માર્ગદર્શિકા અંગે બોર્ડના તારીખ ૧૭.૦૯.૨૦૨૦ ના પત્રનો સંદર્ભ લો.

૨. ઉક્ત પત્ર મારફતે, ચોક્કસ ક્રિયાઓ પૂર્ણ કરવા માટે નીચેની સમય મર્યાદા નિર્ધારિત કરવામાં આવી હતી:

એ) નિર્ધારિત પરિમાણોના આધારે ફરજિયાત સ્કુટીની માટે કેસોની પસંદગી ૩૦મી સપ્ટેમ્બર ૨૦૨૦ સુધીમાં પૂર્ણ કરવામાં આવશે.

બી) જમ કરાચેલી સામગ્રીવાળા સર્વેના કેસો અધિનિયમની કલમ ૧૪૩(૨) હેઠળ નોટિસ જારી થયાના ૧૫ દિવસની અંદર આવકવેરા અધિનિયમ, ૧૯૬૧ (અધિનિયમ) ની કલમ ૧૨૭ હેઠળ સેન્ટ્રલ ચાર્જસમાં ટ્રાન્સફર કરવાના રહેશે.

સી) અધિનિયમની કલમ ૧૫૩સી હેઠળના સર્ચ કેસો, જો સેન્ટ્રલ ચાર્જસની બહાર હોય, તો અધિનિયમની કલમ ૧૪૩(૨) હેઠળ નોટિસ જારી થયાના ૧૫ દિવસની અંદર અધિનિયમની કલમ ૧૨૭ હેઠળ સેન્ટ્રલ ચાર્જસમાં ટ્રાન્સફર કરવાના રહેશે.

૩. કોવિડ-૧૯ મહામારી અને પાન (પીએએન) માઈગ્રેશન સંબંધિત સમસ્યાઓને કારણે ફિલ્ડ ફોર્મેશન દ્વારા પડતી મુશ્કેલીઓને ધ્યાનમાં રાખીને, આ બાબતે પુનર્વિચાર કરવામાં આવ્યો છે અને બોર્ડના તારીખ ૧૭.૦૯.૨૦૨૦ ના પત્ર દ્વારા જાણ કર્યા મુજબ, નિર્ધારિત પરિમાણોના આધારે ફરજિયાત સ્કુટીની માટે કેસોની પસંદગીની તારીખ ૩૦મી સપ્ટેમ્બર, ૨૦૨૦ થી વધારીને ૩૧મી ઓક્ટોબર, ૨૦૨૦ કરવાનો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો છે.

૪. એ સ્પષ્ટ કરવામાં આવે છે કે ટેક્સેશન એન્ડ અધર લોઝ (રિલેક્સેશન્સ એન્ડ એમેન્ડમેન્ટ ઓફ સર્ટન પ્રોવિઝન્સ) એક્ટ, ૨૦૨૦

મુજબ નિર્ધારિત પરિમાણોના આધારે ફરજિયાત સ્કુટીની માટે કેસોની પસંદગી માટેની નવી વૈધાનિક સમય મર્યાદા ભલે ૩૧મી માર્ચ, ૨૦૨૧ સુધી લંબાવવામાં આવી હોય, તેમ છતાં એનઈએસી ને સમયસર કેસોની ફાળવણીના હેતુ માટે, ઉપરોક્ત સમય મર્યાદાનું કડક પાલન કરવું પડશે, અન્યથા, એનઈએસી ને કેસોની ફાળવણીમાં નોંધપાત્ર વિલંબ થશે.

૫. વધુમાં, આ પત્રના ફક્ત ૪ માં ઉપર મુજબના સમાન કારણોસર, આ પત્રના ફક્ત ૨(બી) અને ૨(સી) માં ઉલ્લેખિત સંજોગો હેઠળ આવરી લેવામાં આવેલા કેસો અધિનિયમની કલમ ૧૪૩(૨) હેઠળ નોટિસ બજાવ્યા પછી તરત જ, અધિનિયમની કલમ ૧૨૭ હેઠળ આદેશો જારી કરીને સેન્ટ્રલ ચાર્જસમાં ટ્રાન્સફર કરવામાં આવશે.

૬. આ સૂચનાઓ જરૂરી પાલન માટે સંબંધિત તમામના ધ્યાન પર લાવવામાં આવી શકે છે.

૭. આ મુદ્દો ચેરમેન (સીબીડીટી) ની મંજૂરી સાથે છે."

૭. સીબીડીટી ની તારીખ ૧૭.૦૯.૨૦૨૦ અને ૩૦.૦૯.૨૦૨૦ ની ઉપરોક્ત સૂચનાઓના અનુસંધાનમાં, આવકવેરા મહાનિર્દેશક (તપાસ), અમદાવાદની કચેરીએ પત્ર નં. ડીજીઆઈટી(1 એન V)/એએચડી/સેન્ટ્રલાઈઝેશન/સર્ચ/સરવે/૨૦૨

૧-૨૨ તારીખ ૩૦.૦૬.૨૦૨૧ મારફતે પીસીઆઈટી (સેન્ટ્રલ), અમદાવાદના ચાર્જ હેઠળ સેન્ટ્રલ ચાર્જ ધરાવતા કોઈપણ આકારણી અધિકારી સાથે આકારણીધારકના કેસના સેન્ટ્રલાઈઝેશન માટે "સૈદ્ધાંતિક" મંજૂરી આપી હતી. ડીજીઆઈટી(તપાસ), અમદાવાદના તારીખ ૩૦.૦૬.૨૦૨૧ ના પત્રની નકલ આ સાથે એનેક્સર-આર૩ તરીકે જોડેલ છે.

૮. સીબીડીટી ની તારીખ ૧૭.૦૮.૨૦૨૦ (ઉપરોક્ત) ની સૂચનાઓ, આવકવેરા મહાનિર્દેશક (તપાસ), અમદાવાદના નિર્દેશો અને પીઆર. સીઆઈટી (સેન્ટ્રલ), અમદાવાદની વિનંતીને ધ્યાનમાં રાખીને; તત્કાલીન પીઆર. સીઆઈટી-૩, અમદાવાદ દ્વારા ૦૮.૦૭.૨૦૨૧ ના રોજ અધિનિયમની કલમ ૧૨૭(૨) હેઠળ એક આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો જેમાં કેસ (ક્રમ નં. ૧૪) ને આઈટીઓ વોર્ડ-૨, સુરેન્દ્રનગરથી એસીઆઈટી સેન્ટ્રલ સર્કલ-૨(૩), અમદાવાદ ખાતે, ૦૮.૦૭.૨૦૨૧ થી ટ્રાન્સફર કરવામાં આવ્યો હતો.

૯. ત્યારબાદ, અધિકારી બદલાવાને કારણે, આકારણી અધિકારી એટલે કે એસીઆઈટી સેન્ટ્રલ સર્કલ-૨(૩), અમદાવાદ દ્વારા ૨૬.૦૮.૨૦૨૧ ના રોજ આકારણી માટે વિગતો/માહિતી માંગતી વિગતવાર પ્રશ્નાવલી સાથે અધિનિયમની કલમ ૧૪૨(૧) સાથે વાંચતા કલમ ૧૨૯ હેઠળ નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી. આકારણીધારકે, ઉપરોક્ત નોટિસના

જવાબમાં, ઈ-પોર્ટલ પર ૩૧.૦૮.૨૦૨૧ ના રોજ દાખલ કરેલા જવાબ દ્વારા વાંધો ઉઠાવ્યો હતો. તેના જવાબમાં, આકારણી અધિકારીએ તારીખ ૧૫.૦૯.૨૦૨૧ ના પત્ર દ્વારા આકારણીધારકને અધિનિયમની કલમ ૧૨૭(૨) હેઠળના આદેશની નકલ પૂરી પાડી હતી.

૧૦. તેના જવાબમાં, આકારણીધારકે ૧૬.૦૯.૨૦૨૧ ના રોજ ઈ-પોર્ટલમાં જવાબ દાખલ કર્યો હતો જેમાં જણાવ્યું હતું કે કલમ ૧૨૭(૨) હેઠળનો તારીખ ૦૮.૦૭.૨૦૨૧ નો આદેશ અમાન્ય આદેશ છે. ત્યારબાદ, આકારણી અધિકારીએ તારીખ ૧૯.૦૯.૨૦૨૧ ના પત્ર દ્વારા આકારણીધારકને જાણ કરી હતી કે સર્વેના કેસોની આકારણી સંબંધિત સીબીડીટી ની માર્ગદર્શિકાના અનુસંધાનમાં તત્કાલીન પીઆર.સીઆઈટી-૩, અમદાવાદ દ્વારા પસાર કરાયેલા અધિનિયમની કલમ ૧૨૭(૨) હેઠળના તારીખ ૦૮.૦૭.૨૦૨૧ ના આદેશ મારફતે તેમનો કેસ એસીઆઈટી સેન્ટ્રલ સર્કલ-૨(૩), અમદાવાદ સાથે સેન્ટ્રલાઈઝ કરવામાં આવ્યો છે. આકારણી અધિકારીએ એમ પણ જણાવ્યું છે કે ઉક્ત આદેશની નકલ આકારણીધારકને પહેલાથી જ પૂરી પાડવામાં આવી છે અને તેથી તેમને વિનંતી કરવામાં આવી હતી કે જો ઉક્ત આદેશ સામે કોઈ વાંધો હોય તો પીઆર.સીઆઈટી-૩, અમદાવાદની કચેરી સમક્ષ દાખલ કરે.

૧૧. ત્યારબાદ, આકારણીધારકે આકારણી અધિકારી દ્વારા જારી કરાયેલી નોટિસોનું પાલન દાખલ કર્યું અને ૨૮.૦૯.૨૦૨૧ ના રોજ અધિનિયમની કલમ ૧૪૩(૩) હેઠળ આકારણી કાર્યવાહી પૂર્ણ કરવામાં આવી જેમાં કુલ આવક રૂ. ૧૧,૨૮,૫૧,૬૭૦/- નક્કી કરવામાં આવી.

૧૨. ઉપરોક્ત હકીકતોને ધ્યાનમાં રાખીને, નમ્રતાપૂર્વક રજૂ કરવામાં આવે છે કે આવકવેરા મહાનિર્દેશક (તપાસ), અમદાવાદના નિર્દેશો અને ત્યારબાદ પીઆર. સીઆઈટી (સેન્ટ્રલ), અમદાવાદના સંદેશાવ્યવહારને અનુસરીને, આવકવેરા અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૧૨૭(૨) હેઠળ તત્કાલીન પીઆર. સીઆઈટી-૩, અમદાવાદ દ્વારા પત્ર નં. પીઆર.સીઆઈટી-૩/ડીસીઆઈટી(એચ Q)/ઓઆરડીઈઆર/૧૨૭(૨)/સેન્ટ્રલાઈઝેશન/૧૬/૨૦૨૧-૨૨ તારીખ ૦૮.૦૭.૨૦૨૧ મારફતે એક આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો છે, જેમાં કેસ (ક્રમ નં. ૧૪) ને આઈટીઓ વોર્ડ-૨, સુરેન્દ્રનગરથી એસીઆઈટી સેન્ટ્રલ સર્કલ-૨(૩), અમદાવાદ ખાતે, ૦૮.૦૭.૨૦૨૧ થી ટ્રાન્સફર કરવામાં આવ્યો છે. આ સીબીડીટી દ્વારા તારીખ ૧૭.૦૯.૨૦૨૦ (ઉપરોક્ત) ના પત્ર મારફતે જારી કરાયેલ નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧ દરમિયાન સંપૂર્ણ

સ્કુટીની માટે રિટર્નની ફરજિયાત પસંદગી અને આકારણી કાર્યવાહી ચલાવવા માટેની માર્ગદર્શિકા અને પરિમાણોના પાલનમાં કરવામાં આવ્યું છે, જેમાં ફેસલેસ એસેસમેન્ટ સ્કીમ, ૨૦૨૦ ના અમલીકરણ તેમજ કોવિડ-૧૯ મહામારી વચ્ચે પડતી મુશ્કેલીઓને ધ્યાનમાં રાખવામાં આવી છે. પુનરાવર્તન કરવાનું છે કે સીબીડીટી ને અધિનિયમની કલમ ૧૧૯(૨)(બી) હેઠળ તાબાના સત્તાવાળાઓને સૂચનાઓ જારી કરવાની સત્તા છે. સંબંધિત ભાગ નીચે મુજબ રજૂ કરવામાં આવ્યો છે:

"(બી) બોર્ડ, જો તેને કોઈપણ કેસ અથવા વર્ગના કેસોમાં વાસ્તવિક મુશ્કેલી ટાળવા માટે આમ કરવું ઇચ્છનીય અથવા યોગ્ય લાગે, તો સામાન્ય અથવા વિશેષ આદેશ દ્વારા, [કોઈપણ આવકવેરા સત્તાધિકારી, જે કમિશનર (અપીલ) ન હોય] ને આ અધિનિયમ હેઠળ કોઈપણ મુક્તિ, કપાત, રિફંડ અથવા અન્ય કોઈપણ રાહત માટેની અરજી અથવા દાવો આ અધિનિયમ દ્વારા અથવા હેઠળ નિર્દિષ્ટ સમયગાળો પૂરો થયા પછી સ્વીકારવા અને કાયદા અનુસાર ગુણદોષના આધારે તેનો નિકાલ કરવા માટે અધિકૃત કરી શકે છે;"

૧૩. કોવિડ-૧૯ ને કારણે આકારણીધારકને પડતી મુશ્કેલીઓ દૂર કરવા માટે, સીબીડીટી એ આકારણીધારકને શારીરિક સંપર્ક ટાળવા અને ઈ-કાર્યવાહી રીતે આકારણી પૂર્ણ કરવામાં મદદ કરવા માટે આવી સૂચનાઓ જારી કરી છે જે આકારણીધારકના હિતમાં છે.

૧૪. કેસની ઉપરોક્ત હકીકતોને ધ્યાનમાં લેતા, એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે તત્કાલીન પીઆર.સીઆઈટી-૩, અમદાવાદ દ્વારા અધિનિયમની કલમ ૧૨૭(૨) હેઠળ પસાર કરાયેલ તારીખ ૦૮.૦૭.૨૦૨૧ નો આદેશ અધિનિયમની જોગવાઈઓ મુજબ અને સીબીડીટી દ્વારા તારીખ ૧૭.૦૮.૨૦૨૦ ના પત્ર મારફતે જારી કરાયેલ માર્ગદર્શિકાના પાલનમાં હતો."

૧૮. ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને, શ્રી ભટ્ટ પ્રાર્થના કરે છે કે આ રિટ-અરજીમાં કોઈ યોગ્યતા ન હોવાથી તેને નકારી કાઢવામાં આવે.

વિશ્લેષણ:

૧૯. પક્ષકારો વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા પછી અને રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીઓ જોયા પછી, અમારી વિચારણા માટે માત્ર એક જ પ્રશ્ન ઊભો થાય છે કે શું અધિનિયમની કલમ ૧૨૭(૨) હેઠળ પસાર કરાયેલ ટ્રાન્સફરનો આક્ષેપિત આદેશ કાયદામાં ટકી શકે તેમ છે.

૨૦. રેકૉર્ડ પરની સામગ્રી પરથી જણાય છે તેમ, ઉપર ઉલ્લેખિત સિવિલ એપ્લિકેશનમાં ધ્યાન દોર્યા મુજબ, ટ્રાન્સફરી એસેસિંગ ઓફિસર તરીકે પ્રતિવાદી નં. ૨ [પીસીઆઇટી સેન્ટ્રલ, અમદાવાદના તાબા હેઠળ] એ આકારણી કાર્યવાહી પૂર્ણ કરી અને આકારણી વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯ માટે રિટ-અરજદારની કુલ આવક રૂ. ૧૧,૨૮,૫૧,૬૭૦-૦૦ આકારતો અધિનિયમની કલમ ૧૪૩(૩) હેઠળ તારીખ ૨૮ સપ્ટેમ્બર ૨૦૨૧ નો આકારણી આદેશ પસાર કરવા આગળ વધ્યા. એવું પણ જણાય છે કે પીસીઆઇટી સેન્ટ્રલ, અમદાવાદે આકારણી વર્ષ ૨૦૧૭-૧૮ માટે અધિનિયમની કલમ ૨૬૩ હેઠળ રિવિઝન કાર્યવાહી પણ શરૂ કરી છે.

૨૧. એ બાબતમાં કોઈ વિવાદ નથી કે અધિનિયમની કલમ ૧૨૭(૨) હેઠળ ટ્રાન્સફર માટેના કારણો દર્શાવતી કોઈ કારણદર્શક નોટિસ રિટ-અરજદારને જારી કરવામાં આવી ન હતી. એ બાબતમાં પણ કોઈ વિવાદ નથી કે રિટ-અરજદારને

કોઈ પણ સમયે અધિનિયમની કલમ ૧૨૭(૨) હેઠળ પસાર કરાયેલા આદેશની નકલ બજાવવામાં આવી ન હતી. શું આ ભૂલ અધિનિયમની કલમ ૧૨૭(૨) હેઠળના ટ્રાન્સફરના આક્ષેપિત આદેશને અને ત્યારપછી હાથ ધરવામાં આવેલી તમામ પરિણામી કાર્યવાહીને રદ કરવા અને બાજુ પર રાખવા માટે પૂરતી છે?

૨૨. અધિનિયમની કલમ ૧૨૭, તેમાં દર્શાવેલ સંજોગોમાં કેસને એક આકારણી અધિકારી પાસેથી બીજા આકારણી અધિકારી પાસે ટ્રાન્સફર કરવાની સત્તાનો ઉપયોગ કરવા માટે બે પૂર્વ-જરૂરી શરતો નિર્ધારિત કરે છે, એટલે કે, આકારણીધારકને સુનાવણીની તક અને ટ્રાન્સફર માટેના કારણોની નોંધણી.

"કેસ ટ્રાન્સફર કરવાની સત્તા. - (૧) ડિરેક્ટર જનરલ અથવા ચીફ કમિશનર અથવા કમિશનર, આકારણીધારકને આ બાબતે સુનાવણીની વાજબી તક આપ્યા પછી, જ્યાં પણ આવું કરવું શક્ય હોય ત્યાં, અને આવું કરવા માટેના કારણો નોંધ્યા પછી, કોઈપણ કેસ તેમના તાબા હેઠળના એક અથવા વધુ આકારણી અધિકારીઓ પાસેથી (ભલે સમવર્તી અધિકારક્ષેત્ર સાથે અથવા વગર હોય) તેમના તાબા હેઠળના અન્ય કોઈ આકારણી અધિકારી અથવા આકારણી અધિકારીઓ (ભલે સમવર્તી અધિકારક્ષેત્ર સાથે અથવા વગર હોય) પાસે ટ્રાન્સફર કરી શકે છે.

(ર) જ્યાં આકારણી અધિકારી અથવા આકારણી અધિકારીઓ કે જેમની પાસેથી કેસ ટ્રાન્સફર કરવાનો છે અને આકારણી અધિકારી અથવા આકારણી અધિકારીઓ કે જેમને કેસ ટ્રાન્સફર કરવાનો છે તેઓ એક જ ડિરેક્ટર જનરલ અથવા ચીફ કમિશનર અથવા કમિશનરના તાબા હેઠળ ન હોય:

(એ) જ્યાં ડિરેક્ટર્સ જનરલ અથવા ચીફ કમિશનરો અથવા કમિશનરો કે જેના તાબા હેઠળ આવા આકારણી અધિકારીઓ હોય તેઓ સંમત હોય, તો ડિરેક્ટર જનરલ અથવા ચીફ કમિશનર અથવા કમિશનર કે જેના અધિકારક્ષેત્રમાંથી કેસ ટ્રાન્સફર કરવાનો છે તેઓ, આકારણીધારકને આ બાબતે સુનાવણીની વાજબી તક આપ્યા પછી, જ્યાં પણ આવું કરવું શક્ય હોય ત્યાં, અને આવું કરવા માટેના કારણો નોંધ્યા પછી, આદેશ પસાર કરી શકે છે;

(બી) જ્યાં ઉપરોક્ત ડિરેક્ટર જનરલ અથવા ચીફ કમિશનરો અથવા કમિશનરો સંમત ન હોય, તો કેસ ટ્રાન્સફર કરવાનો આદેશ તે જ રીતે, બોર્ડ દ્વારા અથવા બોર્ડ, ઓફિશિયલ ગેઝેટમાં નોટિફિકેશન મારફતે, આ અર્થે અધિકૃત કરે તેવા કોઈપણ ડિરેક્ટર

જનરલ અથવા ચીફ કમિશનર અથવા કમિશનર દ્વારા પસાર કરી શકાશે.

(૩) પેટા-કલમ (૧) અથવા પેટા-કલમ (૨) ની કોઈપણ બાબત પરથી એવું માની લેવામાં આવશે નહીં કે જ્યાં ટ્રાન્સફર કોઈપણ આકારણી અધિકારી અથવા આકારણી અધિકારીઓ પાસેથી (ભલે સમવર્તી અધિકારક્ષેત્ર સાથે અથવા વગર હોય) અન્ય કોઈપણ આકારણી અધિકારી અથવા આકારણી અધિકારીઓ (ભલે સમવર્તી અધિકારક્ષેત્ર સાથે અથવા વગર હોય) પાસે હોય અને આવા તમામ અધિકારીઓની કચેરીઓ એક જ શહેરમાં, વિસ્તારમાં અથવા સ્થળે આવેલી હોય, ત્યાં આવી કોઈ તક આપવી જરૂરી છે.

(૪) પેટા-કલમ (૧) અથવા પેટા-કલમ (૨) હેઠળ કેસ ટ્રાન્સફર કાર્યવાહીના કોઈપણ તબક્કે કરી શકાય છે, અને જે આકારણી અધિકારી અથવા આકારણી અધિકારીઓ પાસેથી કેસ ટ્રાન્સફર કરવામાં આવ્યો હોય તેમના દ્વારા અગાઉ જારી કરાયેલી કોઈપણ નોટિસ ફરીથી જારી કરવી જરૂરી રહેશે નહીં."

૨૩. એ બાબત નકારી શકાય નહીં કે જો કોઈ કાયદામાં જે વ્યક્તિ સાથે આદેશ સંબંધિત છે તેને આદેશ પસાર કરતા પહેલા સુનાવણીની તક આપવાની જરૂર હોય, તો તે અસરકારક તક હોવી જોઈએ જે આપવી જરૂરી છે. અસરકારક સુનાવણીનો અર્થ એ છે કે આકારણીધારકને સૂચિત ટ્રાન્સફર/સૂચિત કાર્યવાહીના કારણોની જાણ હોવી જોઈએ અને તેને રદિયો આપવાની તક મળવી જોઈએ અને એ સ્થાપિત કરવાની તક મળવી જોઈએ કે કાયદા હેઠળ આવા ટ્રાન્સફર માટેના કારણો ટકી શકે તેમ નથી અથવા અન્ય કોઈ કારણસર, જે કાયદા હેઠળ સ્વીકાર્ય હોઈ શકે, આવા કારણો ટ્રાન્સફરનો આદેશ પસાર કરવા માટે પૂરતા નહીં હોય. આમ કરતી વખતે, જે સામગ્રી પર આધાર રાખવાની માંગ કરવામાં આવી રહી છે અને જે હકીકતોને કારણે સૂચિત ટ્રાન્સફર માટે અભિપ્રાય રચવામાં આવ્યો છે, તેની જાણ આકારણીધારકને વ્યાપક અને ટૂંકમાં કરવી પડશે. ઉપરોક્ત કારણ અને કેસની હકીકતો અને સંજોગો જાણ્યા પછી, આકારણીધારકને લેખિત રજૂઆત/વાંધા દાખલ કરીને વાંધો ઉઠાવવાનો અધિકાર મળશે અને ત્યારબાદ સંબંધિત સત્તાધિકારી, વ્યક્તિગત સુનાવણીની તક આપ્યા પછી, આકારણીધારક દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા વાંધાઓ અથવા દલીલો સ્વીકારતો અથવા તેને સ્વીકારવા ન પાછળના પોતાના કારણો આપતો આદેશ પસાર કરશે. બાદની કવાયતનો સમાવેશ કરવામાં આવશે અને લેખિતમાં ઉતારવામાં આવશે, જે આદેશમાં કારણો નોંધવાની જરૂરિયાત પૂરી કરશે. આ રીતે નોંધાયેલા કારણો ઉઠાવવામાં આવેલા મુદ્દાઓ માટે સુસંગત અને સંબંધિત હોવા જોઈએ જેને દસ્તાવેજી પુરાવા અથવા ઉપલબ્ધ હોય તેવા પુરાવા દ્વારા

સમર્થન આપી શકાય, પરંતુ જો કારણો વાહિયાત અથવા અસ્તિત્વહીન હોય, તો માત્ર કારણોના નિવેદનની નોંધણી એ કારણો નોંધવાની જરૂરિયાતના પાલન માટે આદેશને માન્ય ઠરાવવા માટે પૂરતી રહેશે નહીં. જોકે, આવા કારણો નોંધવા માટેની સામગ્રીની પર્યાપ્તતા અથવા પૂરતાપણું એ સામગ્રીની માત્રાત્મક અપૂર્ણતાની દલીલ ઉઠાવવા માટેનું પરિબળ હોઈ શકે નહીં, જેથી નોંધાયેલા કારણોને મનસ્વી અથવા ખરાબ બનાવી શકાય.

૨૪. મહાબીર પ્રસાદ સંતોષ કુમાર વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ યુ.પી. અને અન્ય, મનૂ/એસસી/૦૦૧૮/૧૯૭૦: [૧૯૭૧]૧ એસસીઆર ૨૦૧ ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે:

"....અર્ધ-ન્યાયિક સત્તાધિકારી દ્વારા વિવાદિત દાવા પરના નિર્ણયના સમર્થનમાં કારણોની નોંધણી એ સુનિશ્ચિત કરે છે કે નિર્ણય કાયદા અનુસાર લેવામાં આવ્યો છે અને તે લહેર, ધૂન કે કલ્પનાનું પરિણામ નથી અથવા નીતિ કે સગવડતાના આધારે લેવામાં આવ્યો નથી. વિવાદનો પક્ષકાર સામાન્ય રીતે એવા કારણો જાણવા માટે હકદાર છે જેના આધારે સત્તાધિકારીએ તેનો દાવો નકારી કાઢ્યો છે."

૨૫. પાવર કંટ્રોલ્સ અને અન્ય વિરુદ્ધ સીઆઈટી અને અન્ય ના કેસમાં, મનૂ/ડીઈ/૧૧૯૫/૧૯૯૯: (૨૦૦૦) ૧૫૮ સીટીઆર (ડીઈએલ) ૨૨૨, ખાસ કરીને ચુકાદાના ફક્ત ૧૯ માં, કોર્ટે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

"....જોકે સહ-સંકલિત (સીઓ-ઓઆરડી/એનએટીઈડી) તપાસ માટે કોઈ ચોક્કસ એઓ પાસે કેસ ટ્રાન્સફર કરવાની આવશ્યકતા હોય તેવી રેકૉર્ડ પરની સમગ્ર સામગ્રીનો સામનો આકારણીધારકને કરાવવો શક્ય અથવા ઇચ્છનીય ન હોઈ શકે પરંતુ કલમ ૧૨૭(૨) માં કલ્પના કર્યા મુજબ, તેને અસરકારક રજૂઆત કરવા માટે વાજબી અને યોગ્ય તક પૂરી પાડવાના હેતુથી, કેસ ટ્રાન્સફર કરવા પાછળના કારણનો વ્યાપક ખ્યાલ આપતા હકીકતોનો કેટલાક મૂળભૂત સારાંશ કારણદર્શક નોટિસમાં જ દર્શાવવો આવશ્યક છે."

૨૬. તેમના નામદાર ન્યાયાધીશોએ ઉપરોક્ત કેસના ચુકાદાના ફક્ત ૨૨ માં નીચે મુજબ સ્પષ્ટતા કરી:

"....અમે (તેમના નામદાર ન્યાયાધીશો) એવું ક્ષણભર માટે પણ ઠરાવતા નથી કે કોઈ ચોક્કસ જૂથના કેસોને એક જ એઓ પાસે ટ્રાન્સફર કરવા માટે 'વહીવટી સગવડતા' અને/અથવા 'સહ-સંકલિત તપાસ' એ માન્ય કારણ હોઈ શકે નહીં. તે ટ્રાન્સફર માટેનું એક યોગ્ય કારણ હોઈ શકે છે,

પરંતુ કાયદાની આવશ્યકતા, જેનું આકારણીધારકનો કેસ એક અધિકારી પાસેથી બીજા અધિકારી પાસે ટ્રાન્સફર કરતા પહેલા પાલન કરવું જોઈએ, તે એ છે કે આકારણીધારકને મૂળભૂત અને વ્યાપક હકીકતોની જાણ થવી જોઈએ, જે, સંબંધિત સત્તાવાળાઓના મતે, એક જ એઓ દ્વારા સહ-સંકલિત તપાસની આવશ્યકતા દર્શાવે છે, જેથી આકારણીધારક આ મુદ્દા પર પોતાનો દૃષ્ટિકોણ રજૂ કરી શકે જેથી આકારણીધારકને બિનજરૂરી હેરાનગતિ અટકાવવા માટે વિચારણાપૂર્વકનો નિર્ણય લઈ શકાય અને તે જ સમયે ટ્રાન્સફરનો ઉદ્દેશ્ય પ્રાપ્ત થાય, જે અલબત્ત આવી બાબતોમાં મુખ્ય વિચારણા છે."

૨૭. પત્રાલાલ બિન્જરાજ વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા, મનૂ/એસસી/૦૦૨૦/૧૯૫૬ ના કેસમાં, કોર્ટે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું:

".....જો આદેશ કરવા માટેના કારણો ભલે ટૂંકમાં લેખિતમાં ઉતારવામાં આવે, તો તે આકારણીધારકને એ સંજોગો સમજવામાં પણ મદદ કરશે જે સીઆઈટી અથવા સેન્ટ્રલ બોર્ડ ઓફ રેવન્યુ માટે, જે પણ કિસ્સો હોય, અધિનિયમની કલમ ૫(૭એ) હેઠળ તેનો કેસ ટ્રાન્સફર કરવા માટે જરૂરી અથવા ઇચ્છનીય બનાવે છે અને તે પસાર કરાયેલા આદેશની વાસ્તવિકતા (બીઓએનએ એફ/ડીઈએસ) નક્કી કરવામાં કોર્ટને પણ

મદદ કરશે જો અને જ્યારે કોર્ટમાં 'બદલિયાદાપૂર્વક (એમએએલએ એફ/ડીઈ) અથવા ભેદભાવપૂર્ણ' તરીકે પડકારવામાં આવે."

૨૮. ઉપરોક્ત કેસ આવકવેરા અધિનિયમ, ૧૯૨૨ ની કલમ ૫(૭એ) હેઠળનો હતો. કોર્ટે એ હકીકતની પણ નોંધ લીધી હતી કે સેન્ટ્રલ બોર્ડ ઓફ રેવન્યુ અથવા સીઆઈટી, જે પણ કિસ્સો હોય, સંબંધિત આઈટીઓ ને આકારણીધારકોને પડતી અસુવિધા ઓછી કરવા અને હિસાબો અને પુરાવાની તપાસ કરવા માટે તેમના સંબંધિત રહેઠાણ અથવા વ્યવસાયના સ્થળોએ જવા માટે પણ સૂચના આપી હતી. આકારણીધારકોએ તેમના દ્વારા રજૂ કરાયેલા એક્ઝિડેવિટ-ઈન-રિજોઈન્ડરમાં કરેલા ઇનકાર હોવા છતાં, તેમના નામદાર ન્યાયાધીશોએ એવું માન્યું હતું કે ભવિષ્યમાં પણ તેમને આવી સુવિધાઓ મળતી રહેશે અને તેમને જે અસુવિધા અને હેરાનગતિ થઈ શકે તે ટાળી શકાશે. આવકવેરા અધિનિયમની સંબંધિત જોગવાઈઓનો માનવીય અને વિચારશીલ વહીવટ આકારણીધારકોની આશંકાઓને દૂર કરવામાં ઘણી મદદ કરશે અને જો તે સાચા અર્થમાં કરવામાં આવે, તો કોઈપણ આકારણીધારક મહેસૂલ પર અધિનિયમની જોગવાઈઓનો 'દુષ્ટ આંખ અને અસમાન હાથ' (એએન ઈવીએલ ઈયઈ એએનડી યુએનઈ વ્યુએએલ એચએએનડી) સાથે વહીવટ કરવાનો આક્ષેપ કરવાની સ્થિતિમાં રહેશે નહીં.

૨૯. હિન્દુસ્તાન પેટ્રોલિયમ કોર્પોરેશન લિમિટેડ વિરુદ્ધ ડેરિયસ શાપુર અને અન્ય, મનૂ/એસસી/૦૬૧૦/૨૦૦૫: એ।આર ૨૦૦૫ એસસી ૩૫૨૦ ના કેસમાં, સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું:

"....જ્યારે કોઈ વૈધાનિક સત્તાધિકારી દ્વારા આદેશ પસાર કરવામાં આવે છે, ત્યારે તેને તેમાં જણાવેલા કારણો પર અથવા રેકૉર્ડમાં ઉપલબ્ધ આધારો પર સમર્થન આપવું આવશ્યક છે. વૈધાનિક સત્તાધિકારીને આદેશ સિવાયના એફિડેવિટમાં અથવા તો રેકૉર્ડ સિવાયના નિવેદનો પર આધાર રાખીને અથવા તેના આધારે તેના આદેશને સમર્થન આપવાની મંજૂરી આપી શકાય નહીં."

૩૦. કલમ ૧૨૭(૨) હેઠળ સત્તાનો ઉપયોગ વહીવટી પ્રકૃતિનો છે કે તે અર્ધ-ન્યાયિક છે તે પ્રશ્ન પણ પક્ષકારો દ્વારા ગંભીરતાથી દલીલ કરવામાં આવ્યો છે, મહેસૂલનું વલણ એવું છે કે તે સત્તાનો વહીવટી ઉપયોગ છે, જ્યારે આકારણીધારકોના વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે તે સત્તાધિકારીનું અર્ધ-ન્યાયિક કાર્ય છે.

૩૧. કલમ ૧૨૭(૨) હેઠળ કેસો એક જગ્યાએથી બીજી જગ્યાએ ટ્રાન્સફર કરવાનો આદેશ પસાર કરતા પહેલા આકારણીધારકને તક આપવાની આવશ્યકતા, આવા આદેશ પસાર કરવા માટે કારણો નોંધવાની આવશ્યકતા સાથે, ઉક્ત સત્તાને સત્તાધિકારીના વિશિષ્ટ વહીવટી ક્ષેત્રમાં મૂકી શકતી નથી પરંતુ તે તેના અર્ધ-ન્યાયિક કાર્યનું પ્રતીક છે. જોકે, વહીવટી અથવા અર્ધ-ન્યાયિક બંને કાર્યવાહીમાં આદેશ પસાર કરવા માટે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું પાલન કરવા અને કારણો નોંધવાની આવશ્યકતા અને તફાવત ખૂબ જ પાતળા માર્જિનમાં ઘટી ગયો છે, હકીકતમાં, આવા તફાવતને અસ્તિત્વહીન બનાવી દીધો છે. કોઈપણ આદેશ, ભલે તે વહીવટી હોય, તેણે બંધારણની કલમ ૧૪ ની કસોટી પસાર કરવી પડે છે અને તેને એવા કારણો દ્વારા સમર્થન આપવું જોઈએ, જે વાહિયાત અથવા મનસ્વી ન હોય. કલમ ૧૨૭(૨) હેઠળ કેસો ટ્રાન્સફર કરવાનો આદેશ આકારણીધારકને થોડી અગવડતા પહોંચાડી શકે છે અને, તેથી, આવો કોઈપણ આદેશ સાંભળ્યા પછી અને કારણો આપીને પસાર થવો જોઈએ. ઉપરોક્ત આવશ્યકતા કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોના જરૂરી ઘટકોને પરિપૂર્ણ કરે છે, જેને ઉપરોક્ત જોગવાઈમાં પણ સામેલ કરવામાં આવ્યા છે. આમ, કલમ ૧૨૭(૨) હેઠળ જે સત્તાનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે તેની પ્રકૃતિ વધુ મહત્વની નથી, એટલે કે, તેને સત્તાનો વહીવટી ઉપયોગ માનવામાં આવે કે સત્તાનો અર્ધ-ન્યાયિક ઉપયોગ માનવામાં આવે.

૩૨. અજંતા ઇન્ડસ્ટ્રીઝ અને અન્ય વિરુદ્ધ સીબીડીટી અને અન્ય, ૧૯૭૬ સીટીઆર (એસસી) ૭૯: (૧૯૭૬) ૧ એસસીઓ ૧૦૦૧ ના કેસમાં, સુપ્રીમ કોર્ટ એવા કેસ સાથે કામ કરી રહી હતી, જેમાં કારણોની જાણ કરવામાં આવી ન હતી અને એવું કહેવામાં આવ્યું હતું કે કલમ ૧૨૭ હેઠળ આદેશ પસાર કરવાના કારણોની જાણ કરવામાં નિષ્ફળતા આદેશને ખરાબ બનાવે છે. સુપ્રીમ કોર્ટે ઉપરોક્ત કેસમાં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું:

"આદેશમાં કારણો નોંધવાનું અને આ કારણો આકારણીધારકને જણાવવાનું કારણ એ છે કે આકારણીધારકને યોગ્ય કિસ્સામાં આદેશને પડકારવા માટે બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ તેના રિટ અધિકારક્ષેત્ર હેઠળ હાઈકોર્ટનો અથવા તો બંધારણની કલમ ૧૩૬ હેઠળ આ કોર્ટનો સંપર્ક કરવાની તક મળી શકે, અન્ય બાબતોની સાથે, એ આધારે કે તે બદલિશાદાપૂર્વક અથવા મનસ્વી છે અથવા તે અપ્રસ્તુત અને બાહ્ય બાબતો પર આધારિત છે. આવી રિટ અથવા સ્પેશિયલ લીવ એપ્લિકેશન આખરે નિષ્ફળ જાય છે કે કેમ તે પ્રશ્નના નિર્ણય માટે સુસંગત નથી.

અમારો સ્પષ્ટ અભિપ્રાય છે કે કલમ ૧૨૭(૧) હેઠળ કારણો નોંધવાની આવશ્યકતા કાયદા હેઠળ ફરજિયાત નિર્દેશ છે અને તેનું પાલન ન થવા પર , એ દર્શાવીને બચાવ થઈ શકે નહીં કે આકારણીધારકને જાણ કરવામાં ન આવી હોવા છતાં કારણો ફાઈલમાં અસ્તિત્વમાં છે.

શ્રી શર્માએ સુનંદા રાણી જેન વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા, (૧૯૭૫) ૯૯ આઈટીઆર ૩૯૧ (ડીઈએલ) માં દિલ્હી હાઈકોર્ટના નિર્ણય તરફ અમારું ધ્યાન દોર્યું, જ્યાં વિદ્વાન સિંગલ જજે વિપરીત દૃષ્ટિકોણ અપનાવ્યો છે. અમે ઉપર આપેલા કારણોસર, અમારે એવું માનવું પડશે કે ઉક્ત નિર્ણય યોગ્ય નથી.

અપીલકર્તાએ શ્રી પ્રગદાસ ઉમર વૈશ્ય વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા, (૧૯૬૭) ૧૨ એમપીએલજે ૮૬૮ માં આ કોર્ટના નિર્ણય તરફ અમારું ધ્યાન દોર્યું, જ્યાં મિનરલ કન્સેશન રૂલ્સ, ૧૯૬૦ ના નિયમ ૫૫, જે કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા રિવિઝનલ સત્તાના ઉપયોગની જોગવાઈ કરે છે, તેની નોંધ લેવામાં આવી હતી. એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે નિયમ ૫૫ હેઠળ કેન્દ્ર સરકારે રિવિઝન અરજીનો નિકાલ કરતી વખતે તેના કારણો નોંધવા જોઈએ અને આ કારણો તેનાથી પ્રભાવિત પક્ષકારોને જણાવવા જોઈએ. વધુમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે કેન્દ્ર સરકારની ફાઈલોની નોંધોમાંથી કારણો એકઠા કરી શકાય નહીં. કારણો નોંધવા અને તેની જાણ કરવી એ માત્ર એક ઔપચારિકતા નથી.

શ્રી શર્માએ કાશીરામ અગ્રવાલ વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા, (૧૯૬૫) ૫૬ આઈટીઆર ૧૪ (એસસી) માં આ કોર્ટના નિર્ણય તરફ અમારું ધ્યાન દોર્યું. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે આ કોર્ટે એવો મત લીધો હતો કે કલમ ૧૨૭(૧) હેઠળના આદેશો તે નિર્ણયમાં સગવડતાની વિચારણા માટે

પસાર કરવામાં આવતા 'માત્ર વહીવટી પ્રકૃતિ' ના હોવાનું માનવામાં આવે છે અને ટ્રાન્સફરમાં કોઈ સંભવિત પૂર્વગ્રહ સામેલ હોઈ શકે નહીં. તેમાં એમ પણ ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે કલમ ૧૨૭(૧) ની શરત (પીઆરઓ VI/એસઓ) હેઠળ અપીલકર્તાને સાંભળવાની તક આપવી જરૂરી ન હતી અને પરિણામે ટ્રાન્સફર માટે કારણો નોંધવાની કોઈ જરૂર ન હતી. આ નિર્ણય વર્તમાન કેસમાં મહેસૂલ માટે કોઈ મદદરૂપ નથી કારણ કે તે એક જ શહેરમાં એક આઈટીઓ પાસેથી બીજા આઈટીઓ પાસે ટ્રાન્સફરનો કેસ હતો, અથવા, ચુકાદામાં જ જણાવ્યા મુજબ 'એક જ વિસ્તારમાં' અને કલમ ૧૨૭(૧) ની શરત (પીઆરઓ VI/એસઓ), તેથી, લાગુ પડી હતી.

જ્યારે કાયદો કોઈપણ વ્યક્તિના હિતોને પ્રતિકૂળ રીતે અસર કરતા ચોક્કસ આદેશમાં કારણો નોંધવા માંગે છે, જે આદેશને કોર્ટમાં પડકારી શકે છે, ત્યારે તે માત્ર વહીવટી આદેશ રહેતો નથી અને કારણો જણાવવામાં નિષ્ફળતાને કારણે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોના ભંગનો દોષ દૂર થતો નથી.

શ્રી શર્માએ એસ. નારાયણપ્પા વિરુદ્ધ સીઆઈટી, (૧૯૬૭) ૬૩ આઈટીઆર ૨૧૯ (એસસી) માં આ કોર્ટના નિર્ણય તરફ પણ અમારું ધ્યાન દોર્યું, જ્યાં આ કોર્ટ જૂના અધિનિયમની કલમ ૩૪ સાથે કામ કરી રહી હતી. તે સ્પષ્ટ છે કે અધિનિયમની કોઈપણ જોગવાઈમાં અથવા

કાર્યવાહી શરૂ કરવા માટેની શરત તરીકે નિર્ધારિત કરતી કોઈપણ કલમમાં એવી કોઈ આવશ્યકતા નથી કે જે કારણોસર સીએફટી ને કલમ ૩૪ હેઠળ આગળ વધવાની મંજૂરી આપવા માટે પ્રેરિત કર્યા હોય તે આકારણીધારકને પણ જણાવવા જોઈએ. આઈટીઓ ને જે કારણોસર તેણે કલમ ૩૪ હેઠળ કાર્યવાહી શરૂ કરી તે આકારણીધારકને જણાવવાની જરૂર નથી. કલમ ૩૪ હેઠળનો કેસ અધિનિયમની કલમ ૧૨૭(૧) હેઠળના ટ્રાન્સફર આદેશના કેસથી સ્પષ્ટ રીતે અલગ છે.

(૧) [૧૯૭૫] ૯૯ આઈટીઆર ૩૯૧ (ડીઈએલએચ i)

(૨) [૧૯૬૭] ૧૨ એમપીએલજે ૮૬૮

(૩) [૧૯૬૫] ૫૬ આઈટીઆર ૧૪ (એસસી)

(૪) [૧૯૬૭] ૬૩ આઈટીઆર ૨૧૯ (એસસી)

જ્યારે કલમ ૩૪ હેઠળ આદેશ કરવામાં આવે છે ત્યારે વ્યથિત આકારણીધારક આકારણી આદેશ સામે અપીલમાં મામલાને ઉઠાવી શકે છે, પરંતુ જે આકારણીધારક સામે ટ્રાન્સફરનો આદેશ કરવામાં આવે છે તેની પાસે ટ્રાન્સફરના આદેશ પર પ્રશ્ન ઉઠાવવા માટે અધિનિયમ હેઠળ આવો કોઈ ઉપાય નથી. આ ઉપરાંત, વ્યથિત આકારણીધારક કલમ ૩૪ હેઠળ નોટિસ મળ્યા પછી આઈટીઓ ને એ વાતની પણ ખાતરી કરાવી શકે છે કે આકારણી ફરીથી ખોલવા માટે કોઈ કારણો ન હતા.

અધિનિયમની કલમ ૧૨૭(૧) હેઠળ આકારણીધારકને આવી તક ઉપલબ્ધ નથી. ઉપરોક્ત નિર્ણય, તેથી, સ્પષ્ટ રીતે અલગ પાડી શકાય તેવો છે.

તેથી, અમારો સ્પષ્ટ અભિપ્રાય છે કે કલમ ૧૨૭(૧) હેઠળ પસાર કરાયેલા આદેશમાં કારણો ન જણાવવા એ આદેશમાં એક ગંભીર ખામી છે જેના માટે આદેશ અમાન્ય છે.

હાઈકોર્ટનો ચુકાદો બાજુ પર રાખવામાં આવે છે. અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે છે અને ટ્રાન્સફરના આદેશો રદ કરવામાં આવે છે. કોઈ ખર્ચ નથી."

૩૩. બેન્ચ કોર્પોરેશન વિરુદ્ધ આઈટીઓ અને અન્ય, [૧૯૯૮] ૨૩૨ આઈટીઆર ૮૦૭ (કેઈઆર) માં, કેરળ હાઈકોર્ટે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું:

".....ચીફ સીઆઈટી એ અમુક હકીકતો અને સંજોગો જણાવતું કાઉન્ટર-એફિડેવિટ દાખલ કર્યું હતું જે કોઈપણ સંદેશાવ્યવહારમાં જાહેર કરવામાં આવ્યા ન હતા. ચીફ સીઆઈટી કાઉન્ટર-એફિડેવિટમાં કરેલા કથનો સાથે નોટિફિકેશનને પૂરક બનાવી શક્યા નહીં અને આકારણી ફાઈલોને એક સત્તાધિકારી પાસેથી બીજામાં ટ્રાન્સફર કરવાની સત્તા આઈટી એક્ટ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૧૨૭(૧) હેઠળ સીઆઈટી ને આપવામાં આવી છે. સત્તા અર્ધ-ન્યાયિક છે. આવી સત્તાનો ઉપયોગ વાજબી અને યોગ્ય રીતે

થવો જોઈએ અને મનસ્વી અને યાંત્રિક રીતે નહીં. કારણબદ્ધ આદેશ પસાર કરવો એ કાર્યવાહીમાં ઔચિત્યની જરૂરિયાતો પૈકીની એક છે."

૩૪. અમને જણાય છે કે આરતી શિપ બ્રેકિંગ વિરુદ્ધ ડિરેક્ટર ઓફ આઈટી (આઈએનવી) અને અન્ય, (૨૦૦૦) ૨૪૪ આઈટીઆર ૩૩૩ ના કેસમાં આ કોર્ટની ડિવિઝન બેંચે એ સમાન પ્રશ્ન પર વિચાર કર્યો હતો કે શું ટ્રાન્સફરના આદેશમાં કારણ જાહેર ન કરવાથી આદેશ ખરાબ બને છે અને સુપ્રીમ કોર્ટના ઉપરોક્ત નિર્ણયનો સંદર્ભ લીધા હોવા છતાં આવી મહત્વપૂર્ણ ખામીને અવગણવાનો નિર્ણય લીધો હતો. ડિવિઝન બેંચના નીચેના અવલોકનો નીચે ટાંકવામાં આવ્યા છે:

"વિદ્વાન વકીલ, શ્રી પૂજ દ્વારા જે છેલ્લી રજૂઆત કરવામાં આવી છે, તે કેસોને ભાવનગરથી રાજકોટ ટ્રાન્સફર કરવા અંગે છે. તેમના દ્વારા એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે જે સર્ચ હાથ ધરવામાં આવી હતી તેના અનુસંધાનમાં, પેઢી અને તેના ભાગીદારોના કેસો રાજકોટ ટ્રાન્સફર કરવામાં આવ્યા છે. તેમના દ્વારા એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે અધિનિયમની કલમ ૧૨૭(૨) ની જોગવાઈઓ મુજબ, કેસોને ભાવનગરથી રાજકોટ ટ્રાન્સફર કરતા પહેલા, ટ્રાન્સફર કરનાર સત્તાધિકારીએ કારણો નોંધવા જોઈતા હતા અને સંબંધિત

આકારણીધારકને જણાવવા જોઈતા હતા. શ્રી પૂજની રજૂઆત એ છે કે કારણો ન તો નોંધવામાં આવ્યા હતા ન તો જણાવવામાં આવ્યા હતા અને કારણદર્શક નોટિસના જવાબમાં અરજદાર દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા વાંધાઓને ટ્રાન્સફર કરનાર સત્તાધિકારી દ્વારા ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યા ન હતા. તેમના દ્વારા એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે અજંતા ઈન્ડસ્ટ્રીઝ વિરુદ્ધ સીબીડીટી, (૧૯૭૬) ૧૦૨ આઈટીઆર ૨૮૧ (એસસી) ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા અવલોકન કર્યા મુજબ, કારણો માત્ર નોંધવા જ ન જોઈએ પરંતુ તે આકારણીધારકને પણ જણાવવા જોઈએ. અરજદાર વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ દ્વારા એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે આ પિટિશન દાખલ કરતા પહેલા ટ્રાન્સફરનો આદેશ ક્યારેય અરજદારને જણાવવામાં આવ્યો ન હતો પરંતુ અરજદાર-આકારણીધારકને ત્યારે જ જાણ કરવામાં આવી હતી જ્યારે વર્તમાન કાર્યવાહીમાં દાખલ કરાયેલા એફિડેવિટ પૈકીના એકના એનેક્સર તરીકે અરજદારને ઉક્ત આદેશની નકલ મળી હતી. વધુમાં, એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે આદેશમાં કારણો નોંધવામાં આવ્યા નથી.

અમે રેકૉર્ડમાંથી પસાર થયા છીએ અને અમે તે કારણો પણ જોયા છે જે સંબંધિત સત્તાધિકારી દ્વારા અધિનિયમની કલમ ૧૨૭ હેઠળ અરજદારનો કેસ ટ્રાન્સફર કરવા માટે આપવામાં આવ્યા છે. તે સ્પષ્ટ છે કે અરજદારનો કેસ વહીવટી કારણોસર ભાવનગરથી રાજકોટ ટ્રાન્સફર કરવામાં આવ્યો

છે. વિદ્વાન વકીલ, શ્રી નાયક દ્વારા એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે, અને નાયબ સીઆઈટી (સેન્ટ્રલ સર્કલ-1), રાજકોટ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી એફિડેવિટમાં એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે, સર્ચ સંબંધિત કામ પૂર્ણ થયા પછી, આકારણી સંબંધિત કામ સીઆઈટી (સેન્ટ્રલ સર્કલ-1) ની કચેરીને સોંપવામાં આવ્યું હતું. વર્તમાન કેસમાં, સર્ચ ભાવનગર ખાતે હાથ ધરવામાં આવી હતી અને કારણ કે ભાવનગર ખાતે સીઆઈટી (સેન્ટ્રલ સર્કલ-1) ની કોઈ કચેરી નથી, વહીવટી કારણોસર, ટ્રાન્સફર કરનાર સત્તાધિકારી દ્વારા અરજદાર-આકારણીધારકનો કેસ ભાવનગરથી નાયબ સીઆઈટી (સેન્ટ્રલ સર્કલ-1), રાજકોટની કચેરીમાં ટ્રાન્સફર કરવાનું યોગ્ય માનવામાં આવ્યું હતું. ઉક્ત વહીવટી કારણ યોગ્ય અને વાજબી જણાય છે. ઉક્ત વહીવટી કારણને જોતાં કે જે સંબંધિત સીઆઈટી દ્વારા નોંધાયેલા કારણોમાં પણ સામેલ કરવામાં આવ્યું છે, અમને નથી લાગતું કે આ કોર્ટે ટ્રાન્સફર સંબંધિત ઉક્ત નિર્ણયમાં દખલ કરવી જોઈએ. એ સાચું છે કે પિટિશન દાખલ થાય તે પહેલાં ટ્રાન્સફર અંગેનો આદેશ અને જે કારણસર કેસ ભાવનગરથી રાજકોટ ટ્રાન્સફર કરવામાં આવ્યો હતો તે અરજદારને જણાવવામાં આવ્યા ન હતા, પરંતુ, સંબંધિત પ્રતિવાદી દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલ એફિડેવિટ-ઈન-રિપ્લાય અને વિદ્વાન વકીલ, શ્રી નાયક દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતો જોતાં, તે સ્પષ્ટ છે કે સંબંધિત સત્તાધિકારી દ્વારા ફાઈલ પર કારણો નોંધવામાં આવ્યા હતા. વર્તમાન કાર્યવાહીમાં ઉક્ત કારણો અરજદારને

પહેલેથી જ જણાવી દેવામાં આવ્યા છે. સંજોગોમાં, એવું કહી શકાય નહીં કે ભાવનગરથી રાજકોટમાં કેસ ટ્રાન્સફર કરવા અંગેનો આદેશ મગજનો ઉપયોગ કર્યા વિના છે. એ પણ સાચું છે કે અરજદારે ટ્રાન્સફર અંગે કેટલાક વાંધાઓ ઉઠાવ્યા હતા જ્યારે, કારણદર્શક નોટિસ દ્વારા, અરજદારને કારણ દર્શાવવા માટે કહેવામાં આવ્યું હતું કે તેનો કેસ શા માટે રાજકોટ ટ્રાન્સફર ન થવો જોઈએ. એવું જણાય છે કે ઉક્ત વાંધાઓને ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યા હતા પરંતુ વહીવટી અનિવાર્યતાઓ માટે, આખરે અધિનિયમની કલમ ૧૨૭ ની જોગવાઈઓ હેઠળ ટ્રાન્સફર અંગેનો આક્ષેપિત આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો. આમ, એવું કહી શકાય નહીં કે અરજદાર દ્વારા દાખલ કરાયેલા વાંધાઓને અરજદારનો કેસ ભાવનગરથી રાજકોટ ટ્રાન્સફર કરવા અંગેનો આક્ષેપિત આદેશ પસાર કરતા પહેલા સંબંધિત સત્તાધિકારી દ્વારા ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યા ન હતા.

પ્રતિવાદી સત્તાવાળાઓ વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી નાયકે મેનેજિંગ ડિરેક્ટર, ઇસી/એલ વિરુદ્ધ બી. કરુણાકર, એ/આર ૧૯૯૪ એસસી ૧૦૭૪ ના કેસમાં અને સ્ટેટ બેંક ઓફ પટિયાલા વિરુદ્ધ એસ.કે. શર્મા, એ/આર ૧૯૯૬ એસસી ૧૬૬૯ ના કેસમાં આપવામાં આવેલા ચુકાદા ટાંક્યા છે. સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા ઉક્ત ચુકાદાઓ, જે શ્રી પૂજ દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલ ચુકાદા કરતા સમયની દૃષ્ટિએ પછીના છે, તે અસર માટે કાયદો સ્થાપિત કરે છે કે અમુક સમયે

સત્તાધિકારી દ્વારા નોંધાયેલા અહેવાલ અથવા કારણોની જાણ ન કરવાથી સમગ્ર તપાસ અથવા કાર્યવાહી રદ થતી નથી, ખાસ કરીને જ્યારે સંબંધિત વ્યક્તિને અહેવાલ અથવા કારણો આપ્યા પછી પણ કોઈ અલગ પરિણામો ન આવ્યા હોય. વર્તમાન કેસમાં પણ, અરજદાર દ્વારા દાખલ કરાયેલા વાંધાઓને ધ્યાનમાં લીધા પછી, જ્યારે સત્તાધિકારીએ કારણો નોંધ્યા હતા અને અરજદાર અને તેના ભાગીદારોનો કેસ ભાવનગરથી રાજકોટ ટ્રાન્સફર કરવાનો નિર્ણય લીધો હતો, ત્યારે અમારા મતે, ઉક્ત કારણો અગાઉથી જણાવવામાં આવ્યા હતા કે નહીં તેનાથી કોઈ ફરક પડશે નહીં. અલબત્ત, હવે કારણો પહેલેથી જ જણાવવામાં આવ્યા છે અને ઉક્ત કારણો જોયા પછી, અમે સંતુષ્ટ છીએ કે ઉક્ત કારણો યોગ્ય અને વાજબી છે અને ટ્રાન્સફર અંગેનો નિર્ણય વહીવટીતંત્રના હિતમાં છે. માત્ર કારણ કે ઉક્ત કારણો આક્ષેપિત આદેશમાં સામેલ કરવામાં આવ્યા નથી, તેથી કારણો અસ્તિત્વહીન બની જશે નહીં. શ્રી નાયક દ્વારા ટાંકવામાં આવેલા ચુકાદાઓના ગુણોત્તરને જોતાં, અમને તે આદેશમાં કોઈ ગેરકાયદેસરતા જણાતી નથી જેના દ્વારા કાર્યવાહી નાયબ સીઆઈટી (સેન્ટ્રલ સર્કલ), રાજકોટની કચેરીમાં ટ્રાન્સફર કરવામાં આવી છે. કેસની હકીકતો અને અહીં ઉપર નોંધેલા કારણોને જોતાં, અમને નથી લાગતું કે આ રિટ પિટિશનમાં, આ તબક્કે, આ કોર્ટે દખલ કરવી જોઈએ, ખાસ કરીને જ્યારે, સર્યના પરિણામે, સત્તાવાળાઓ દ્વારા કેટલીક સામગ્રી પહેલેથી જ મળી આવી છે. વધુમાં, આકારણી ઘડ્યા પછી પણ,

અધિનિયમની જોગવાઈઓ મુજબ અપીલ દાખલ કરીને આકારણીના આદેશને પડકારવા માટે અરજદાર માટે તે ખુલ્લું રહેશે. પિટિશન, તેથી, ખર્ચ અંગેના કોઈ આદેશ વિના નકારી કાઢવામાં આવે છે."

૩૫. અજંતા ઇન્ડસ્ટ્રીઝ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણયનું પાલન ન કરવા માટે ડિવિઝન બેંચ દ્વારા નોંધવામાં આવેલા ઉપરોક્ત કારણો પરથી એવું જણાય છે કે તેમના નામદાર ન્યાયાધીશોનો એવો મત હતો કે મેનેજિંગ ડિરેક્ટર, ઇસી.એલ વિરુદ્ધ બી. કરુણાકર એ.આર ૧૯૯૪ એસસી ૧૦૭૪; અને સ્ટેટ બેંક ઓફ પટિયાલા વિરુદ્ધ એસ.કે. શર્મા એ.આર ૧૯૯૬ એસસી ૧૬૬૯ ના કેસોમાં સુપ્રીમ કોર્ટના અનુગામી નિર્ણયોને ધ્યાનમાં રાખીને, અજંતા ઇન્ડસ્ટ્રીઝ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં નિર્ધારિત સિદ્ધાંતો હવે સારા કાયદા રહ્યા નથી. ઉપરોક્ત બે અનુગામી નિર્ણયોમાં તેમના નામદાર ન્યાયાધીશોના જણાવ્યા મુજબ, એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે અમુક સમયે સત્તાધિકારી દ્વારા નોંધાયેલા અહેવાલ અથવા કારણોની જાણ ન કરવાથી સમગ્ર તપાસ અથવા કાર્યવાહી રદ થતી નથી, ખાસ કરીને જ્યારે સંબંધિત વ્યક્તિને અહેવાલ અથવા કારણો આપ્યા પછી પણ કોઈ અલગ પરિણામો ન આવ્યા હોય.

૩૬. આરતી શિપ બ્રેકિંગ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં આ કોર્ટના નિર્ણયની નોંધ આ કોર્ટની કોઓર્ડિનેટ બેંચ દ્વારા લેવામાં આવી હતી, જેમાં અમારામાંથી એક (જે.બી. પારડીવાલા) મિલેનિયમ હાઉસવેર વિરુદ્ધ કમિશનર ઓફ ઇન્કમ ટેક્સ, વલસાડ (સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૧૮૨૪૩/૨૦૧૧ થી સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૧૮૨૫૧/૨૦૧૧) ના કેસમાં પક્ષકાર હતા.

૩૭. મિલેનિયમ હાઉસવેર (ઉપરોક્ત) માં, મહેસૂલ વતી એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે આરતી શિપ બ્રેકિંગ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં આ કોર્ટ દ્વારા નોંધવામાં આવેલા અનુગામી સુપ્રીમ કોર્ટના ચુકાદાઓને ધ્યાનમાં રાખીને અજંતા ઇન્ડસ્ટ્રીઝ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટનો નિર્ણય હવે સારો કાયદો રહેશે નહીં. મિલેનિયમ હાઉસવેર (ઉપરોક્ત) માં, આ કોર્ટે ૧૨ માર્ચ ૨૦૧૨ નો નીચેનો આદેશ પસાર કર્યો:

"૧૩. અમે તે બે નિર્ણયોમાંથી બારીકાઈથી પસાર થયા છીએ.

૧૪. મેનેજિંગ ડિરેક્ટર, ઇસી/એલ વિ. બી. કરાણાકર (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં, એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે બંધારણના ૪૨મા સુધારાને કારણે, સૂચિત સજા સામે કારણ દર્શાવવા માટે દોષિત કર્મચારીને નોટિસ જારી કરવી હવે જરૂરી નથી અને, તેથી, દંડ સામે રજૂઆત કરવા માટે નોટિસ સાથે ઇન્કવાયરી ઓફિસરના અહેવાલની નકલ આપવી જરૂરી

નથી, તેમ છતાં જ્યારે ઈન્કવાયરી ઓફિસર શિસ્ત સત્તાધિકારી સિવાયનો હોય અને ઈન્કવાયરી ઓફિસરનો રિપોર્ટ કર્મચારીને કોઈ સજા માટેની દરખાસ્ત સાથે કે તેના વિના તમામ અથવા કોઈપણ આરોપોમાં દોષિત ઠેરવતો હોય, ત્યારે દોષિત કર્મચારી તેની સામે શિસ્ત સત્તાધિકારીને રજૂઆત કરી શકે તે માટે રિપોર્ટની નકલ મેળવવા માટે હકદાર છે અને રિપોર્ટ ન આપવો એ કુદરતી ન્યાયના નિયમોના ભંગ સમાન છે. ઉક્ત નિર્ણય મુજબ, આ મોહમ્મદ રમઝાન ખાનના કેસ એ/આર ૧૯૯૧ એસસી ૪૭૧ માં નિર્ધારિત કાયદો હતો અને તે યોગ્ય છે કે ઉક્ત કાયદો તમામ સંસ્થાઓના કર્મચારીઓને લાગુ પડવો જોઈએ, પછી ભલે તે સરકારી હોય કે બિન-સરકારી, જાહેર હોય કે ખાનગી. ઉક્ત નિર્ણય મુજબ, શિસ્ત સંબંધી કાર્યવાહીને સંચાલિત કરતા નિયમો હોય કે ન હોય અને તેઓ અહેવાલની નકલ આપવા પર સ્પષ્ટપણે પ્રતિબંધ મૂકે છે કે વિષય પર મૌન છે કે કેમ, આ કેસ લાગુ પડશે. સજાનું સ્વરૂપ ગમે તે હોય, વધુમાં, જ્યારે પણ નિયમો પૂછપરછ કરવાની જરૂર હોય, સુપ્રીમ કોર્ટે આગળ વધતાં કહ્યું, પ્રશ્નવાળી સજા લાદવા માટે, શિસ્ત સત્તાધિકારી તેની સામે લગાવવામાં આવેલા આરોપો પર તેના તારણો નોંધે તે પહેલાં દોષિત કર્મચારીને ઈન્કવાયરી ઓફિસરના અહેવાલનો લાભ મળવો જોઈએ.

૧૫. સ્ટેટ બેંક ઓફ પટિયાલા વિ. એસ.કે. શર્મા (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં, સુપ્રીમ કોર્ટની બે-જજની બેન્ચ એવા કેસ સાથે કામ કરી રહી હતી જ્યાં કામચલાઉ ઉચાપત માટે બેંક અધિકારી સામેની શિસ્ત સંબંધી પૂછપરછમાં, ઇન્કવાયરી ઓફિસર બે સાક્ષીઓના નિવેદનોની નકલો આપવામાં નિષ્ફળ રહ્યા હતા. જોકે, દોષિતને તેમની તપાસના ત્રણ દિવસ કરતાં વધુ સમય પહેલાં તેમને જોવાની અને તેમાંથી નોંધ લેવાની પરવાનગી આપવામાં આવી હતી. બે સાક્ષીઓમાંથી, એક સાક્ષીની તપાસ કરવામાં આવી હતી અને દોષિતે પૂછપરછ દરમિયાન કોઈ વાંધો ઉઠાવ્યો ન હતો કે નિવેદનોની નકલો ન આપવાથી તે સાક્ષીઓની અસરકારક રીતે ઉલટતપાસ કરવામાં અથવા પોતાનો બચાવ કરવામાં અક્ષમ થઈ રહ્યો હતો અથવા અક્ષમ થઈ ગયો હતો, જે પણ કિસ્સો હોય. આવા કિસ્સામાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે સાક્ષીઓના નિવેદનોની નકલો ન આપવાને કારણે દોષિતને કોઈ પૂર્વગ્રહ થયો નથી. નિયમના ઉક્ત ઉદ્દેશ્યને કારણે, ઉક્ત નિર્ણય મુજબ, એવું કહી શકાય નહીં કે દોષિતની ન્યાયી સુનાવણી થઈ નથી અથવા તેની સામેની શિસ્ત સંબંધી પૂછપરછ ન્યાયી પૂછપરછ ન હતી.

૧૬. ઉપરોક્ત સંદર્ભમાં, વધુમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં, રેગ્યુલેશન ૬૮(x) (બી) ની પેટા-કલમ (iii) નું નોંધપાત્ર પાલન થયું હોવાનું કહી શકાય, જોકે સંપૂર્ણ પાલન નહોતું.

ઉક્ત નિર્ણય મુજબ, આનાથી બદલામાં એ પ્રશ્ન ઊભો થયો કે શું પૂછપરછનું સંચાલન કરતા નિયમો અથવા વિનિયમોનું દરેક ઉલ્લંઘન આપમેળે પૂછપરછ અને આપવામાં આવેલી સજાને અમાન્ય બનાવે છે અથવા આવા ઉલ્લંઘનના કિસ્સામાં નોંધપાત્ર પાલનની કસોટીનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ અને શું આ મુદ્દાને પૂર્વગ્રહના દષ્ટિકોણથી તપાસવો જોઈએ. વધુમાં એ પણ દર્શાવવામાં આવ્યું હતું કે જ્યાં સુધી સિવિલ પ્રોસિજર કોડ અને ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ હેઠળ પ્રાપ્ત સ્થિતિનો સંબંધ છે, ત્યાં આવી પરિસ્થિતિ માટે ચોક્કસ જોગવાઈઓ છે. સિવિલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૯૯ અને ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડનું પ્રકરણ ૩૫ છે. કલમ ૯૯, સી.પી.સી. કહે છે, "કોઈ પણ હુકમનામું પક્ષકારો અથવા દાવાના કારણોના ગેરજોડાણ અથવા બિન-જોડાણ અથવા દાવાની કાર્યવાહીમાં કોઈપણ ભૂલ, ખામી અથવા અનિયમિતતા, જે કેસના ગુણદોષ અથવા કોર્ટના અધિકારક્ષેત્રને અસર કરતી નથી, તેના કારણે અપીલમાં રદ કરવામાં આવશે નહીં અથવા તેમાં નોંધપાત્ર ફેરફાર કરવામાં આવશે નહીં અથવા કોઈ પણ કેસને રિમાન્ડ પર મોકલવામાં આવશે નહીં". ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૪૬૫(૧), જે પ્રકરણ ૩૫ માં આવે છે તે જ રીતે જોગવાઈ કરે છે કે "અહીં પહેલા સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓને આધીન, સક્ષમ અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતી કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલ કોઈ પણ તારણ, સજા અથવા આદેશ, ફરિયાદ, સમન્સ, વોરંટ, ઘોષણા, આદેશ, ચુકાદો અથવા ટ્રાયલ પહેલાં અથવા તે દરમિયાન અથવા આ કોડ હેઠળની

કોઈપણ પૂછપરછ અથવા અન્ય કાર્યવાહીમાં કોઈપણ ભૂલ, અવગણના અથવા અનિયમિતતા અથવા પ્રોસિક્યુશન માટે કોઈપણ મંજૂરીમાં કોઈપણ ભૂલ અથવા અનિયમિતતાના કારણે અપીલ, પુષ્ટિ અથવા રિવિઝનની કોર્ટ દ્વારા રદ કરવામાં આવશે નહીં અથવા બદલવામાં આવશે નહીં સિવાય કે તે કોર્ટના અભિપ્રાય મુજબ તેનાથી હકીકતમાં ન્યાય નિષ્ફળ ગયો હોય". સુપ્રીમ કોર્ટે વધુમાં દર્શાવ્યું હતું કે કોર્ટને એવું દર્શાવવામાં આવ્યું ન હતું કે સ્ટેટ બેંક ઓફ પટિયાલા (ઓફિસર્સ') સર્વિસ રેગ્યુલેશન કલમ ૯૯, સી.પી.સી. અથવા કલમ ૪૬૫, સીઆર.પી.સી. ને અનુરૂપ જોગવાઈ ધરાવે છે. ઉક્ત નિર્ણય મુજબ, આવા કિસ્સાઓમાં કસોટી પૂર્વગ્રહની હોવી જોઈએ પરંતુ આ નિવેદન એક શરતને આધીન છે. નિયમોમાં કેટલીક વાસ્તવિક જોગવાઈઓ હોઈ શકે છે, દા.ત., ચોક્કસ કર્મચારી/અધિકારી પર ચોક્કસ સજા લાદવા માટે કઈ સત્તા સક્ષમ છે. આવી જોગવાઈઓનું કડક પાલન થવું જોઈએ. જોકે, એવી ઘણી પ્રક્રિયાગત જોગવાઈઓ હોઈ શકે છે જે અલગ સ્તરે ઊભી હોય. પ્રક્રિયાગત જોગવાઈઓમાં પણ, કેટલીક જોગવાઈઓ હોઈ શકે છે, જે મૂળભૂત પ્રકૃતિની હોય જેના કિસ્સામાં નોંધપાત્ર પાલનનો સિદ્ધાંત લાગુ ન થઈ શકે.

૧૭. અમને જણાય છે કે તે બે નિર્ણયોમાં, પ્રશ્ન શિસ્ત સંબંધી કાર્યવાહી દરમિયાનની અનિયમિતતાઓ સંબંધિત હતો, જેને અધિનિયમની કલમ

૧૨૭ માં સમાવિષ્ટ વૈધાનિક જોગવાઈ સાથે કોઈ લેવાદેવા નથી જે ટ્રાન્સફરની સત્તા આપે છે. તેમાંથી કોઈ પણ નિર્ણયમાં, કોર્ટને ઉક્ત વૈધાનિક જોગવાઈ તેમજ અજંતા ઈન્ડસ્ટ્રીઝ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં ત્રણ જજની બેન્ચ દ્વારા ઉપરના મુદ્દા પર લેવામાં આવેલા ચોક્કસ દૃષ્ટિકોણને ધ્યાનમાં લેવાનો કોઈ પ્રસંગ મળ્યો ન હતો. આમ, વિદ્વાન ન્યાયાધીશો માટે ખૂબ આદર સાથે, અમે એ મત સાથે સંમત થવામાં અસમર્થ છીએ કે અજંતા ઈન્ડસ્ટ્રીઝ (ઉપરોક્ત) નો નિર્ણય, તે બે અનુગામી નિર્ણયોને ધ્યાનમાં રાખીને તેનો પ્રભાવ ગુમાવી ચૂક્યો છે.

૧૮. કારણ કે અમે એવું માનવાનો પ્રસ્તાવ મૂકીએ છીએ કે અજંતા ઈન્ડસ્ટ્રીઝ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં નિર્ધારિત કાયદો હજુ પણ ભૂમિનો કાયદો છે અને સુપ્રીમ કોર્ટની કોઈપણ સક્ષમ બેન્ચ દ્વારા તેને ઓવરરુલ કરવામાં આવ્યો નથી, જ્યારે કે એક સહ-સંકલિત ડિવિઝન બેન્ચે વિપરીત દૃષ્ટિકોણ લીધો છે, ન્યાયિક શિષ્ટાચારની માંગ છે કે અમે નીચે દર્શાવેલા પ્રશ્નનો નિર્ણય કરવા માટે મેટરને લાર્જર બેંચ સમક્ષ મોકલવી જોઈએ:

"શું અજંતા ઈન્ડસ્ટ્રીઝના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના ત્રણ જજની બેન્ચનો નિર્ણય [૧૯૭૬] ૧૦૨ આઈટીઆર ૨૮૧ માં નોંધાયેલ છે જ્યાં સુધી તે એવો કાયદો નક્કી કરે છે કે આવકવેરા અધિનિયમની કલમ ૧૨૭(૧) હેઠળ કારણો નોંધવાની જરૂરિયાત

એ કાયદા હેઠળ ફરજિયાત નિર્દેશ છે અને તેની જાણ ન કરવી એ દર્શાવીને બચાવ થઈ શકે નહીં કે આકારણીધારકને જાણ ન કરવામાં આવી હોવા છતાં ફાઇલમાં કારણો અસ્તિત્વમાં છે, તે હજુ પણ મેનેજિંગ ડિરેક્ટર, ઈસી/એલ વિ. બી. કરુણાકર, એ/આર ૧૯૯૪ એસસી ૧૦૭૪, અને સ્ટેટ બેંક ઓફ પટિયાલા વિ. એસ.કે. શર્મા, એ/આર ૧૯૯૬ એસસી ૧૬૬૯ ના કેસોમાં સુપ્રીમ કોર્ટના અનુગામી નિર્ણયોને ધ્યાનમાં રાખીને સારો કાયદો છે, જેમ કે આરતી શિપ બ્રેકિંગ વિ. ડિરેક્ટર ઓફ ઇન્કમ ટેક્સ (ઇન્વેસ્ટિગેશન) અને અન્ય (૨૦૦૦) ૨૪૪ આઈટીઆર ૩૩૩ માં નોંધાયેલ કેસમાં આ કોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચ દ્વારા ઠરાવવામાં આવ્યું હતું."

૩૮. એવું જણાય છે કે ઉપરોક્ત સંદર્ભિત અને ઘડવામાં આવેલા પ્રશ્ન પર વિચાર કરવા માટે કુલ બેંચની રચના કરવામાં આવી હતી. જોકે, કુલ બેંચ દ્વારા પસાર કરાયેલા ૧૨ માર્ચ ૨૦૧૩ ના નીચેના આદેશને ધ્યાનમાં રાખીને કુલ બેંચને પ્રશ્નનો જવાબ આપવાનો કોઈ પ્રસંગ મળ્યો ન હતો:

"વિદ્વાન વકીલ શ્રી બંદિશ સોપારકરે સુશ્રી સ્વાતિ સોપારકર સાથે હાજર થઈને અરજદારની સૂચના પર રજૂઆત કરી હતી કે પિટિશનો હવે

ગુણદોષ પરના કોઈ પણ આદેશ માટે આગ્રહ રાખતી નથી અને પાછી ખેંચવાનો પ્રસ્તાવ છે. બારમાં યોગ્ય રીતે સ્વીકારવામાં આવ્યું હતું કે સ્પેશિયલ લાર્જર બેંચની રચના સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૧૮૨૪૩/૨૦૧૧ થી સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૧૮૨૫૧/૨૦૧૧ માં ૧૨.૩.૨૦૧૨ ના વિગતવાર સંદર્ભ આપતા ચુકાદાના ફક્ત ૧૮ ની શરતોમાં કરવામાં આવી હતી, જે મુજબ તેમાં ઘડવામાં આવેલા ચોક્કસ પ્રશ્નના નિર્ણય માટે મેટરને લાર્જર બેંચ સમક્ષ મોકલવામાં આવી હતી.

કારણ કે લાર્જર બેંચ સમક્ષ મોકલવામાં આવેલા મુદ્દા પર કોઈપણ નિર્ણય માટે મેટર પર દલીલ કરવાનો પ્રસ્તાવ નથી, રેફરન્સનો કોઈપણ રીતે જવાબ આપી શકાતો નથી અને તેથી, અંતિમ આદેશ માટે મેટરને યોગ્ય કોર્ટમાં પરત કરવી જરૂરી છે.

તદનુસાર, ઓફિસને જરૂરી કરવા અને નામદાર મુખ્ય ન્યાયાધીશ પાસેથી આદેશ મેળવ્યા પછી યોગ્ય કોર્ટ સમક્ષ મૂળ પિટિશનોની સૂચિબદ્ધ કરવા વિનંતી છે."

૩૯. બાદમાં, ૬૦ ફેબ્રુઆરી ૨૦૧૩ ના આદેશ દ્વારા બંને રિટ-અરજીઓ નોટ પ્રેસ્ડ (આગ્રહ ન રખાતા) તરીકે નિકાલ કરવામાં આવી હતી.

૪૦. અમારો એવો મત છે કે અજંતા ઇન્ડસ્ટ્રીઝ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા જાહેર કરાયેલા સિદ્ધાંતો અમલમાં છે. આ કોર્ટ છેલ્લા કેટલાક સમયથી અજંતા ઇન્ડસ્ટ્રીઝ (ઉપરોક્ત) ના ચુકાદાનું તેના અક્ષર અને ભાવનામાં પાલન કરી રહી છે. અમે જીનસ ઇલેક્ટ્રોટેક લિમિટેડ વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય (સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૧૦૩૨૮/૨૦૧૭, ૧૩ સપ્ટેમ્બર ૨૦૧૭ ના રોજ નક્કી કરાયેલ) ના કેસમાં આ કોર્ટની કોઓર્ડિનેટ બેંચ દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્ણયનો સંદર્ભ આપી શકીએ છીએ અને તેના પર આધાર રાખી શકીએ છીએ, જેમાં અજંતા ઇન્ડસ્ટ્રીઝ (ઉપરોક્ત) નો સંદર્ભ લેતા અને તેના પર આધાર રાખતા, નીચે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યું હતું:

"અધિનિયમની કલમ ૧૨૭ ત્રણ સિદ્ધાંતો પર આધારિત છે. એક યોગ્ય કિસ્સાઓમાં આકારણી ટ્રાન્સફર કરવાની આવશ્યકતા છે જેમાં જાહેર હિતનું તત્વ હશે. બીજું એ છે કે આકારણીધારક પોતાના આકારણી અધિકારીની પસંદગી કરી શકતો નથી. અધિનિયમની કલમ ૧૨૪ જે આકારણી અધિકારીઓનું અધિકારક્ષેત્ર નિર્ધારિત કરે છે તે કયો આકારણી અધિકારી કઈ આકારણીઓ સંભાળશે તે પ્રશ્ન પર સુસંગતતા, પારદર્શિતા અને અનુમાનિતતા આપીને આકારણીઓનું યોગ્ય સંચાલન સુનિશ્ચિત કરે છે. તેમ છતાં, આકારણીધારક પોતાના આકારણી અધિકારીની પસંદગી કરી શકતો નથી. તે જ સમયે, એ પણ માન્ય છે કે આકારણીધારકની આકારણીને દૂરના સ્થળે ટ્રાન્સફર કરવાથી મુશ્કેલી પડશે અને નુકસાન

થશે. આ સંદર્ભમાં કલમમાં આકારણીધારકને સાંભળવાની વાજબી તક આપવાની અને આકારણી ટ્રાન્સફર કરવાના કારણો નોંધવાની આવશ્યકતા છે. અદાલતોએ પણ માન્ય કર્યું છે કે આકારણીધારકની આકારણીને દૂરના અંતરે ટ્રાન્સફર કરવાથી ચોક્કસપણે અસુવિધા અને નુકસાન થશે. આ બાબતે જ કલમ ૧૨૭ ની પેટા-કલમ (૩) હેઠળ, જ્યારે આકારણીને એક આકારણી અધિકારી પાસેથી બીજા આકારણી અધિકારી પાસે ટ્રાન્સફર કરવામાં આવે છે, ત્યારે સુનાવણી અને આકારણી ટ્રાન્સફર કરવા માટે કારણો નોંધવાની જરૂરિયાત લાગુ કરવામાં આવતી નથી, બંને એક જ શહેરમાં, વિસ્તારમાં અથવા સ્થળે આવેલા હોય છે. કલમ ૧૨૭ નું ત્રીજું અગત્યનું તત્વ એ છે કે જ્યારે આકારણીને એક આકારણી અધિકારી પાસેથી બીજા આકારણી અધિકારી પાસે ટ્રાન્સફર કરવામાં આવે છે, જે બંને સમાન વડાના તાબા હેઠળ નથી, ત્યારે તે ફક્ત સંબંધિત વડાઓની સંમતિથી જ કરી શકાય છે અને જો આવી કોઈ સંમતિ ન હોય, તો ફક્ત બોર્ડ દ્વારા અથવા સત્તાવાળાઓ દ્વારા કે જેને બોર્ડ સત્તાવાર ગેઝેટમાં નોટિફિકેશન જારી કરીને આ વતી અધિકૃત કરી શકે છે. આ છેલ્લી આવશ્યકતા એ સુનિશ્ચિત કરશે કે બે આકારણી અધિકારીઓના વડાઓ વચ્ચે કોઈ અસંમતિ ન હોય જ્યાંથી આકારણી ટ્રાન્સફર કરવામાં આવે છે અને જ્યાં તેને ટ્રાન્સફર કરવામાં આવી રહી છે અને અસંમતિના કિસ્સામાં, આવી સત્તાઓનો ઉપયોગ ફક્ત બોર્ડ અથવા બોર્ડ દ્વારા અધિકૃત અધિકારી દ્વારા જ થઈ શકે છે.

જ્યારે આપણે બે સત્તાવાળાઓ વચ્ચેના કરારની આવશ્યકતા પર હોઈએ છીએ, જેમ કે કલમ ૧૨૭ ની પેટા-કલમ (૨) ના ખંડ (એ) માં સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો છે, ત્યારે આપણે એ પણ નોંધી શકીએ છીએ કે આવી સંમતિ પ્રાપ્ત થયા પછી, સત્તાધિકારી કે જેના અધિકારક્ષેત્રમાંથી કેસ ટ્રાન્સફર કરવાનો હોય, તેણે આકારણીધારકને સુનાવણીની વાજબી તક આપવાની રહેશે અને ત્યારબાદ તેના કારણો નોંધતો આદેશ પસાર કરવાનો રહેશે. આ આવશ્યકતામાં બે નોંધપાત્ર તત્વો હશે. એક એ છે કે સત્તાધિકારી જેના અધિકારક્ષેત્ર હેઠળ આકારણી ટ્રાન્સફર કરવામાં આવી રહી છે તેણે ફક્ત પોતાની સંમતિ અથવા અસંમતિ દર્શાવવાની રહેશે, જે પણ કિસ્સો હોય. એ સત્તાધિકારી કે જેના અધિકારક્ષેત્રમાંથી કેસ ટ્રાન્સફર કરવામાં આવી રહ્યો છે, ટ્રાન્સફર માટે સંમત થવા ઉપરાંત આકારણીધારકને સુનાવણીની તક આપવી પડશે અને કારણસર આદેશ પસાર કરવો પડશે. બીજું તત્વ એ છે કે કેસ ટ્રાન્સફર કરવા માટેની તેની સંમતિને ટ્રાન્સફર કરવાના નિર્ણય સાથે સરખાવી શકાય નહીં. નિર્ણય આકારણીધારકને સાંભળ્યા પછી જ લઈ શકાય છે. તે આકારણીધારકને સાંભળ્યા પછી જ અંતિમ અભિપ્રાય બનાવી શકે છે કે કેસ ટ્રાન્સફર થવાનો છે, જેમાં નિષ્ફળ થતાં, તેનો નિર્ણય એકપક્ષીય હશે. આકારણીધારકની રજૂઆત અથવા સંડોવણી વિના, સુનાવણીની આવશ્યકતા પછી એક ખાલી ઔપચારિકતા બની જશે."

૪૧. અમે મહેસૂલ વતી કરવામાં આવેલી એ રજૂઆતથી પ્રભાવિત નથી કે કલમ ૧૨૭, આવશ્યક સૂચિતાર્થ દ્વારા, જ્યારે વહીવટી અનિવાર્યતા અથવા સગવડતાને કારણે ટ્રાન્સફર થાય છે ત્યારે સુનાવણીની તકને બાકાત રાખે છે. મહેસૂલ વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન સિનિયર કાઉન્સેલ શ્રી ભટ્ટ દ્વારા રજૂ કરાયેલ આ દરખાસ્ત એકનો સ્પષ્ટ ઉદ્દેશ એ બીજાને બાકાત રાખવા સમાન છે ના સિદ્ધાંત પર આધારિત છે, જે આવશ્યક સૂચિતાર્થ દ્વારા મનાઈનો નિયમ છે. અમને નથી લાગતું કે ઉપરોક્ત નિયમ વર્તમાન કેસમાં લાગુ પડશે. આ સંદર્ભમાં, અમે ડી સ્મિથના 'જ્યુડિશિયલ રિવ્યુ ઓફ એડમિનિસ્ટ્રેટિવ એક્શન', ચોથી આવૃત્તિ (પૃષ્ઠ ૧૮૭ પર) માંથી નીચેના ફકરાને ટાંકવાથી વધુ સારું કંઈ કરી શકીએ નહીં:

"(૩) જ્યાં કાયદો ચોક્કસ હેતુઓ માટે સ્પષ્ટપણે નોટિસ અને સુનાવણીની આવશ્યકતા ધરાવે છે પરંતુ અન્ય હેતુઓ માટે કોઈ પ્રક્રિયાગત આવશ્યકતા લાદતો નથી.

અહીં મહત્તમ એકનો સ્પષ્ટ ઉદ્દેશ એ બીજાને બાકાત રાખવા સમાન છે ને નોટિસ અને સુનાવણીના અધિકારને નકારવા માટે તે સંદર્ભમાં લાગુ કરી શકાય છે જ્યાં કાયદો અથવા નિયમો મૌન છે. પરંતુ આ મહત્તમ, અર્થઘટન માટેના અન્ય ઘણા સાધનોની જેમ, 'ચોક્કસપણે ધ્યાન રાખવું'

જરૂરી છે', તે 'એક મૂલ્યવાન સેવક બની શકે છે, પરંતુ અનુસરવા માટે એક ખતરનાક માસ્ટર...' બાકાત ઘણીવાર અજાણતા અથવા અકસ્માતનું પરિણામ છે, અને મહત્તમને લાગુ ન કરવું જોઈએ, જ્યારે તેનો ઉપયોગ, જે વિષય-વસ્તુ પર તેનો ઉપયોગ કરવાનો છે તેને ધ્યાનમાં રાખીને, અસંગતતા અથવા અન્યાય તરફ દોરી જાય છે."

'ખાલી ઔપચારિકતાના સિદ્ધાંત' નો ખ્યાલ:

૪૨. ઉપરોક્ત ખ્યાલ સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા એમ.સી. મહેતા વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્યના કેસમાં (૧૯૯૯) ૬ એસસીસી ૨૩૭ માં ખૂબ જ સંક્ષિપ્તમાં સમજાવવામાં આવ્યો છે. સુપ્રીમ કોર્ટ સમક્ષના કેસમાં, વિચારણા માટે નીચેના મુદ્દાઓ ઉભા થયા હતા:

"(૧) શું આ કોર્ટ, કલમ ૩૨ (અથવા હાઈકોર્ટ, સામાન્ય રીતે કલમ ૨૨૬ હેઠળ) હેઠળ સત્તાનો ઉપયોગ કરીને કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોના ભંગમાં પસાર કરાયેલા સરકારના આદેશને રદબાતલ જાહેર કરવા માટે બંધાયેલ છે કે શું કોર્ટ એ આધારે રાહત આપવાનો ઈનકાર કરી શકે છે કે કેસની હકીકતો દખલ કરવા માટેના વિવેકાધિકારના ઉપયોગને વાજબી ઠેરવતી નથી અથવા કારણ કે વાસ્તવિક (ડીઈ એફએસીટીઓ) પૂર્વગ્રહ દર્શાવવામાં આવ્યો નથી?"

(૨) શું કોર્ટ કલમ ૩૨ (અથવા હાઈકોર્ટ કલમ ૨૨૬ હેઠળ) હેઠળ કુદરતી ન્યાયના ભંગના આધારે સરકારના આદેશને રદ કરવા માટે બંધાયેલ નથી જો આવી કાર્યવાહીના પરિણામે સરકારના અગાઉના આદેશની પુનઃસ્થાપના થશે જે પણ કુદરતી ન્યાયના ભંગમાં પસાર કરવામાં આવ્યો હતો અથવા જે અન્યથા ગેરકાયદેસર હતો?"

૪૩. ઉપરોક્ત બે મુદ્દાઓનો જવાબ આપતી વખતે, સુપ્રીમ કોર્ટે 'ખાલી ઔપચારિકતાના સિદ્ધાંત' ના ખ્યાલની ચર્ચા કરી. અમે સંબંધિત અવલોકનો નીચે મુજબ ટાંકીએ છીએ:

"૧૪. એ સાચું છે કે, જ્યારે પણ કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું સ્પષ્ટ ઉલ્લંઘન થાય છે, ત્યારે આદેશ રદબાતલ છે અથવા તેને બાજુ પર રાખવા માટે ઘોષણા કરવા માટે કોર્ટનો સંપર્ક કરી શકાય છે. અહીં પક્ષકારોએ આ કોર્ટનો સંપર્ક કર્યો છે કારણ કે વિભાગના આદેશો આ કોર્ટના આદેશોના પરિણામસ્વરૂપ હતા. જોકે પ્રશ્ન એ છે કે શું કોર્ટ કલમ ૩૨ અથવા કલમ ૨૨૬ હેઠળના તેના વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કરીને હકીકતો પર અથવા એ આધારે વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કરવાનો ઇનકાર કરી શકે છે કે કોઈ વાસ્તવિક પૂર્વગ્રહ સ્થાપિત થયો નથી. આ કેસની હકીકતો પર, શું આ કોર્ટ એ હકીકતને ધ્યાનમાં લઈ શકતી નથી કે ૧૦.૩.૧૯૯૯ ના આદેશ

અંગેની આવી કોઈ પણ ઘોષણા ૩૦.૭.૧૯૯૭ ના અગાઉના આદેશને ભારત પેટ્રોલિયમ કોર્પોરેશનની તરફેણમાં પુનઃસ્થાપિત કરશે જે પણ એચપીસીએલ ને નોટિસ આપ્યા વિના પસાર કરવામાં આવ્યો છે અને જો કુદરતી ન્યાયના ભંગમાં હોવાથી ૧૦.૩.૧૯૯૯ નો આદેશ બાજુ પર રાખવામાં આવે છે, તો ભારત પેટ્રોલિયમને એકની જગ્યાએ બે પ્લોટ મળશે જેના માટે આ કોર્ટના ૭.૪.૯૮ ના પછીના આદેશને પસાર કર્યા પછી તેને કોઈ અધિકાર નથી?

૧૫. અદાલતો અવારનવાર કુદરતી ન્યાયના નિયમોના ભંગ અને પ્રભાવિત પક્ષને કોઈ વાસ્તવિક નુકસાન થયું નથી તેવા આધારે, કુદરતી ન્યાયના નિયમોનો ભંગ થયો હોવા છતાં રાહતનો ઇનકાર કરવાના કોર્ટના વિવેકાધિકાર વચ્ચે મૂંઝવણનો સામનો કરતી હોય છે.

૧૬. અમે શરૂઆતમાં બે કેસનો સંદર્ભ આપીશું જ્યાં રાહત ન આપવા માટે વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો અને પ્રથમ કેસ એવો હતો જ્યાં કુદરતી ન્યાયનો ભંગ થયો હોવા છતાં રાહતનો ઇનકાર કરવામાં આવ્યો હતો. પ્રથમ ગૃહે વેંકટેશ્વર રાવ વિ. ગવર્નમેન્ટ ઓફ આંધ્ર પ્રદેશ અને અન્ય મનૂ/એસસી/૦૦૨૦/૧૯૬૫: [૧૯૬૬] ૨ એસસીઆર ૧૭૨ છે. ત્યાં પંચાયત સમિતિએ તેની વૈધાનિક સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને ધર્મજીગુડેમ ખાતે પ્રાથમિક આરોગ્ય કેન્દ્ર સ્થિત કરવા માટે ૨૫.૮.૧૯૬૦ ના રોજ એક ઠરાવ પસાર કર્યો હતો. બાદમાં, તેણે તેને

લિંગાપલમ ખાતે સ્થિત કરવા માટે ૨૯.૫.૧૯૬૧ ના રોજ બીજો ઠરાવ પસાર કર્યો. ધર્મજીગુડેમના ગ્રામજનોની રજૂઆત પર, સરકારે ૭.૩.૧૯૬૨ ના રોજ આદેશો પસાર કર્યા જેમાં ૨૯.૫.૧૯૬૧ ના બીજા ઠરાવને બાજુ પર રાખવામાં આવ્યો અને તે દ્વારા ૨૫.૮.૧૯૬૦ ના અગાઉના ઠરાવને પુનઃસ્થાપિત કરવામાં આવ્યો. પરિણામ એ આવ્યું કે આરોગ્ય કેન્દ્ર ધર્મજીગુડેમ ખાતે ચાલુ રહેશે. ૭.૩.૬૨ ના આદેશો પસાર કરતા પહેલા, પંચાયત સમિતિને કોઈ નોટિસ આપવામાં આવી ન હતી. આ કોર્ટે સરકારના ૭.૩.૧૯૬૨ ના ઉક્ત આદેશને અધિનિયમની કલમ ૬૨ માં શોધી કાઢ્યો અને જો એમ હોય તો, કલમ ૬૨(૧) હેઠળ સમિતિને નોટિસ આપવી ફરજિયાત હતી. બાદમાં, રિવ્યૂ પિટિશન દાખલ થવા પર, સરકારે ૧૮.૪.૧૯૬૩ ના રોજ અન્ય આદેશ પસાર કર્યો જેમાં તેનો ૭.૩.૬૨ નો આદેશ રદ કરવામાં આવ્યો અને પ્રાથમિક કેન્દ્રને લિંગાપલમ ખાતે ખસેડવાની સ્વીકૃતિ આપવામાં આવી. આ ધર્મજીગુડેમના ગ્રામજનોને નોટિસ આપ્યા વિના પસાર કરવામાં આવ્યો હતો. સરકારના આ આદેશને ધર્મજીગુડેમના ગ્રામજનો દ્વારા હાઈકોર્ટમાં અસફળ રીતે પડકારવામાં આવ્યો હતો. ઉક્ત ગ્રામજનો દ્વારા આ કોર્ટમાં અપીલ કરવા પર, એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે સરકારનો ૧૮.૪.૧૯૬૩ નો પછીનો આદેશ બે ખામીઓથી પીડાય છે, તે ધર્મજીગુડેમના ગ્રામજનોને અગાઉથી કારણદર્શક નોટિસ આપ્યા વિના સરકાર દ્વારા જારી કરવામાં આવ્યો હતો અને કલમ ૬૨(૧) હેઠળ પસાર કરાયેલા સરકારી

આદેશોના સંબંધમાં સરકાર પાસે રિવ્યૂ કરવાની કોઈ સત્તા નહોતી. પરંતુ એવા અન્ય તથ્યો હતા જેણે ૧૮.૪.૬૩ ના આદેશને રદ કરવા માટે અયોગ્ય બનાવ્યો હતો, ભલે તે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોના ભંગમાં પસાર કરવામાં આવ્યો હોય. આ કોર્ટે નોંધ્યું કે ૧૮.૪.૬૩ ના પછીના આદેશને બાજુ પર રાખવાથી ૭.૩.૬૨ નો સરકારનો અગાઉનો આદેશ પુનઃસ્થાપિત થશે જે અસરગ્રસ્ત પક્ષ, એટલે કે પંચાયત સમિતિને નોટિસ આપ્યા વિના પણ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો. તે પંચાયત સમિતિ દ્વારા પસાર કરાયેલ ૨૯.૫.૬૧ ના માન્ય ઠરાવને બાજુ પર રાખવામાં પણ પરિણમશે. આ કોર્ટે રાહતનો ઇનકાર કર્યો અને સંમત થયા કે જો કુદરતી ન્યાયનું ઉલ્લંઘન થયું હોય તો પણ કલમ ૨૨૬ હેઠળ દખલ ન કરવામાં હાઈકોર્ટ સાચી હતી. સુબ્બા રાવ, જે (ત્યારે તેઓ હતા) એ નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું (પૃ. ૧૮૯):

સરકારના બંને આદેશો, એટલે કે ૭ માર્ચ, ૧૯૬૨ નો આદેશ અને ૧૮ એપ્રિલ, ૧૯૬૩ નો આદેશ, કાયદેસર રીતે પસાર કરવામાં આવ્યા ન હતા : અગાઉનો, કારણ કે તે પંચાયત સમિતિને નોટિસ આપ્યા વિના કરવામાં આવ્યો હતો અને પછીનો, કારણ કે સરકાર પાસે અધિનિયમની કલમ ૭૨ હેઠળ અધિનિયમની કલમ ૬૨ હેઠળ કરવામાં આવેલા આદેશની સમીક્ષા કરવાની કોઈ સત્તા

નહોતી અને એ પણ કારણ કે તેણે ધર્મજીગુડેમ ગામના પ્રતિનિધિઓને નોટિસ આપી ન હતી.

તેમના નામદાર ન્યાયાધીશે નીચે મુજબ તારણ કાઢ્યું:

આ સંજોગોમાં, શું હાઈકોર્ટે તેના વિવેકાધિકારમાં દખલ કરીને ૧૮ એપ્રિલ, ૧૯૬૩ નો સરકારનો આદેશ રદ કરવો જોઈતો હતો? જો હાઈકોર્ટે ઉક્ત આદેશ રદ કર્યો હોત, તો તેણે ગેરકાયદેસર આદેશ પુનઃસ્થાપિત કર્યો હોત, તેણે પંચાયત સમિતિ દ્વારા પસાર કરાયેલા માન્ય ઠરાવોની વિરુદ્ધ એક ગામને આરોગ્ય કેન્દ્ર આપ્યું હોત. તેથી, અમારા મતે, હાઈકોર્ટે કેસના સંજોગોમાં તેની અસાધારણ વિવેકાધીન સત્તાનો ઉપયોગ કરવાનો યોગ્ય રીતે ઇનકાર કર્યો.

૧૭. ઉપરોક્ત કેસ એ દરખાસ્ત માટે સ્પષ્ટ સત્તા છે કે કોર્ટ માટે માત્ર એટલા માટે કોઈ આદેશને રદ કરવો હંમેશા જરૂરી નથી કારણ કે આદેશ અરજદાર વિરુદ્ધ કુદરતી ન્યાયના ભંગમાં પસાર કરવામાં આવ્યો છે. જો આવા આદેશને રદ કરવાથી અરજદારની તરફેણમાં અને સામા પક્ષની વિરુદ્ધમાં અગાઉ પસાર કરાયેલો અન્ય આદેશ પુનઃસ્થાપિત થશે, જે

કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોના ઉદ્ધંધનમાં હોય અથવા અન્યથા કાયદા અનુસાર ન હોય, તો કોર્ટ કલમ ૩૨ અથવા કલમ ૨૨૬ હેઠળ આદેશને રદ કરવાનો વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કરવાનો ઇનકાર કરી શકે છે.

૧૮. અમે હવે બીજા કેસનો સંદર્ભ આપીશું, જ્યાં, કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનો કોઈ ભંગ ન થયો હોવા છતાં, આ કોર્ટે ઠરાવ્યું કે હસ્તક્ષેપ જરૂરી ન હતો, જો હસ્તક્ષેપનું પરિણામ અન્ય આદેશની પુનઃસ્થાપના હશે જે કાયદેસર ન હતો. મોહમ્મદ સ્વાલેહ અને અન્ય વિ. થર્ડ એડલ. ડિસ્ટ્રિક્ટ જજ, મેરઠ અને અન્ય મનૂ/એસસી/૦૭૭૬/૧૯૮૭: [૧૯૮૮] ૧ એસસીઆર ૮૪૦ માં, જે યુ.પી. અર્બન બિલ્ડિંગ્સ (રેગ્યુલેશન્સ ઓફ લેટિંગ, રેન્ટ એન્ડ એવિક્શન) એક્ટ, ૧૯૭૨ હેઠળ ઉદ્ભવ્યો હતો, નિર્ધારિત સત્તાધિકારીએ મકાનમાલિક દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અરજી ફગાવી દીધી અને આ સ્પષ્ટપણે અધિનિયમની કલમ ૪૩(૨)(આરઆર) ના હેતુથી વિપરીત હોવાનું ઠરાવવામાં આવ્યું. ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટે, મકાનમાલિક દ્વારા અપીલ સ્વીકારી અને મકાનમાલિકની અપીલને એ ધ્યાનમાં લીધા વિના મંજૂર કરી કે આવી અપીલ જાળવી શકાય તેમ નથી. ભાડૂતે હાઈકોર્ટમાં રિટ પિટિશન દાખલ કરીને દાવો કર્યો કે ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટ સમક્ષ મકાનમાલિકની અપીલ જાળવી શકાય તેમ નથી. આ એક સાચી દલીલ હતી. પરંતુ હાઈકોર્ટે દખલ કરવાનો ઇનકાર કર્યો. ભાડૂત દ્વારા આગળ અપીલ કરવા પર, આ કોર્ટે સ્વીકાર્યું કે જોકે ડિસ્ટ્રિક્ટ

કોર્ટમાં કોઈ અપીલ દાખલ થઈ ન હતી, ડિસ્ટ્રિક્ટ જજના આદેશને બાજુ પર રાખવાનો હાઈકોર્ટનો ઈનકાર સાચો હતો કારણ કે તે નિર્ધારિત સત્તાધિકારીના આદેશને પુનઃસ્થાપિત કરશે, જે ગેરકાયદેસર હતો.

૧૯. ભારત પેટ્રોલિયમ માટે વિદ્વાન સિનિયર કાઉન્સેલે દલીલ કરી હતી કે એકવાર કુદરતી ન્યાયનું ઉદ્ધંધન થાય, તો કોર્ટ આદેશો રદ કરવા માટે બંધાયેલી છે અને રાહત આપવાનો ઈનકાર કરવાનો કોઈ વિવેકાધિકાર નથી અને અન્ય કોઈ પૂર્વગ્રહ સાબિત કરવાની જરૂર નથી.

૨૦. એ સાચું છે કે રીજ વિ. બાલ્ડવિન (૧૯૬૪) એસી ૪૦ માં, એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનો ભંગ એ પોતે જ રાહત આપવા માટે પૂરતો છે અને વધુ કોઈ વાસ્તવિક પૂર્વગ્રહ દર્શાવવાની જરૂર નથી. એ પણ સાચું છે કે આ કોર્ટ દ્વારા અનેક કિસ્સાઓમાં ઉક્ત સિદ્ધાંતોનું પાલન કરવામાં આવ્યું છે પરંતુ અમે નિર્દેશ કરી શકીએ છીએ કે આ કોર્ટે કોઈ સંપૂર્ણ નિયમ નિર્ધારિત કર્યો નથી. એસ.એલ. કપૂર વિ. જગમોહન મનૂ/એસસી/૦૦૩૬/૧૯૮૦: [૧૯૮૧] ૧ એસસીઆર ૭૪૬ માં ચિન્નપ્પા રેડ્ડી, જે. ના ચુકાદા પરથી આ સ્પષ્ટ થાય છે. (પૃષ્ઠ. ૩૯૫) એવું જણાવ્યા પછી કે 'કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતો કોઈ બાકાત નિયમને જાણતા નથી કે જે કુદરતી ન્યાયનું પાલન કરવામાં આવ્યું હોત તો કોઈ ફરક પડ્યો હોત કે નહીં તેના પર આધારિત છે' અને 'કુદરતી ન્યાયનું પાલન ન કરવું એ પોતે જ માણસ માટે પૂર્વગ્રહ છે અને કુદરતી

ન્યાયના ઈનકારના પુરાવા સિવાય પૂર્વગ્રહનો પુરાવો બિનજરૂરી છે', ચિન્નપ્પા રેડ્ડી જે. એ પણ એક મહત્વપૂર્ણ લાયકાત (પૃષ્ઠ. ૩૯૫) નીચે મુજબ નિર્ધારિત કરી:

જેમ આપણે અગાઉ કહ્યું તેમ, જ્યાં સ્વીકૃત અથવા નિર્વિવાદ હકીકતો પર માત્ર એક જ નિષ્કર્ષ શક્ય છે અને કાયદા હેઠળ માત્ર એક જ દંડ માન્ય છે, ત્યારે કોર્ટ કુદરતી ન્યાયના પાલનને ફરજ પાડવા માટે તેની રિટ જારી ન કરી શકે, એટલા માટે નહીં કે કુદરતી ન્યાયનું પાલન કરવું જરૂરી નથી પરંતુ કારણ કે અદાલતો નિરર્થક રિટ જારી કરતી નથી.

૨૧. તે સ્પષ્ટ છે કે, જો સ્વીકૃત અથવા નિર્વિવાદ હકીકતની સ્થિતિ પર, માત્ર એક જ નિષ્કર્ષ શક્ય અને સ્વીકાર્ય હોય, તો કોર્ટે માત્ર કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું ઉદ્ધંધન હોવાને કારણે રિટ જારી કરવાની જરૂર નથી.

૨૨. આ દલીલના અંતિમ પાસાઓ પર જઈએ તે પહેલાં, અમે જણાવવા માંગીએ છીએ કે કુદરતી ન્યાયના ભંગને લગતા કિસ્સાઓ પણ જોવા મળે છે જ્યાં તમામ હકીકતો સ્વીકાર્ય હોતી નથી અથવા તમામ નિર્વિવાદ હોતી નથી. તે કિસ્સાઓના સંદર્ભમાં નોંધપાત્ર કેસ કાયદો અને સાહિત્ય છે કે

શું રાહતનો ઇનકાર કરી શકાય છે જો કોર્ટ વિચારે કે અરજદારનો કેસ "વાસ્તવિક પદાર્થ" નો નથી અથવા તેની સફળતાની કોઈ નોંધપાત્ર સંભાવના નથી અથવા તો કુદરતી ન્યાયનું પાલન કરવામાં આવે તો પણ પરિણામ અલગ નહીં હોય. જુઓ મલોક વિ. એબરડિન કોર્પોરેશન (૧૯૭૧) ૧ ડબલ્યુએલઆર ૧૫૭૮, (લોર્ડ રીડ અને લોર્ડ વિલ્બરફોર્સ મુજબ), ગિલન વિ. કીલે યુનિવર્સિટી (૧૯૭૧) ડબલ્યુએલઆર ૮૭, સિનામોન્સ વિ. બ્રિટિશ એરપોર્ટ ઓથોરિટી (૧૯૮૦) ૧ ડબલ્યુએલઆર ૫૮૨ અને અન્ય કિસ્સાઓ જ્યાં આવો દષ્ટિકોણ રાખવામાં આવ્યો છે. આ દષ્ટિકોણમાં નવીનતમ ઉમેરો આર વિ. ઇટિંગ મેજિસ્ટ્રેટ્સ કોર્ટ એક્સપી. ફ્રાન્સિસ (૧૯૯૬) ૮ એડીએમએન. એલ.આર. ૩૫૧ (જુઓ ડેસ્મિથ, સપ્પ.) (૧૯૯૮) છે જ્યાં સ્ટ્રોટન એલ.જે. એ ઠરાવ્યું હતું કે 'નિઃશંકપણે દર્શાવી શકાય તેવું હોવું જોઈએ કે પરિણામ અલગ હોત. લોઈડ વિ. મેક મોહન (૧૯૮૭) ૨ ડબલ્યુએલઆર ૮૨૧ માં લોર્ડ વુલ્ફે પણ કુદરતી ન્યાયના ભંગના અમુક કેસોમાં વિવેકાધિકારના ઇનકારનો અસ્વીકાર કર્યો નથી. ન્યુઝીલેન્ડ કોર્ટ મેકકાર્થી વિ. ગ્રાન્ટ (૧૯૫૯) એનઝેડએલઆર ૧૦૧૪ માં જોકે, જ્યારે તે કહે છે કે (પક્ષપાતના કિસ્સામાં), અરજદાર માટે એ દર્શાવવા માટે પૂરતું છે કે પૂર્વગ્રહની 'વાસ્તવિક સંભાવના-નિશ્ચિતતા નહીં-છે'. બીજી તરફ, ગેમર એડમિનિસ્ટ્રેટિવ લો (૮મી આવૃત્તિ ૧૯૯૬, પીપી. ૨૭૧-૨૭૨) કહે છે કે પરિણામ અલગ હોત તેવો થોડો પુરાવો પૂરતો છે. દલીલની બીજી

બાજુએ, આપણી પાસે રીજ વિ. બાલ્ડવિન સિવાય, જોહન વિ. રીસ (૧૯૬૯) ૨ ડબલ્યુએલઆર ૧૨૯૪ માં મેગેરી જે. જણાવે છે કે હંમેશા 'ઓપન એન્ડ શટ કેસો' હોય છે અને પૂર્વગ્રહના પુરાવાનો કોઈ સંપૂર્ણ નિયમ નિર્ધારિત કરી શકાય નહીં, ગુણદોષ કોર્ટ માટે નથી પરંતુ સત્તાવાળાઓ માટે વિચારવા માટે છે. એકનર, જે. એ કહ્યું છે કે "ઉપયોગહીન ઔપચારિકતા સિદ્ધાંત" એ ખતરનાક છે અને, ભલે ગમે તેટલી અસુવિધાજનક હોય, કુદરતી ન્યાયનું પાલન થવું જોઈએ. તેમના નામદાર ન્યાયાધીશે અવલોકન કર્યું કે "સગવડ અને ન્યાય ઘણીવાર બોલતા નથી." વધુ તાજેતરમાં લોર્ડ બિંગહામએ આર. વિ. ચીફ કોન્સ્ટેબલ ઓફ ધ થેમ્સ વેલી પોલીસ ફોર્સિસ એક્સપી. કોટન, (૧૯૯૦) ૧આરએલઆર ૩૪૪ માં છ કારણો આપીને 'ખાલી ઔપચારિકતા' સિદ્ધાંતને નકારી કાઢ્યો છે, (તેમનો લેખ પણ જુઓ જાહેર કાયદાના ઉપાયો શા માટે વિવેકાધીન હોવા જોઈએ?' (૧૯૯૧) પીએલ ૬૪. કેનેડાના પ્રો. ડી.એચ. ક્લાર્ક દ્વારા 'નેચરલ જસ્ટિસ, સબસ્ટન્સ અથવા શેડો' માં 'ઉપયોગહીન ઔપચારિકતા સિદ્ધાંત' ની વિગતવાર અને ભારપૂર્વક ટીકા કરવામાં આવી છે (જુઓ ૧૯૭૫) પીએલ પીપી. ૨૭-૬૩ એવો દાવો કરે છે કે મલોક અને ગ્લીનને ખોટી રીતે નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો. ફોલ્ક્સ (એડમિનિસ્ટ્રેટિવ લો, ૮મી આવૃત્તિ ૧૯૯૬, પી. ૩૨૩), કેંગ (એડમિનિસ્ટ્રેટિવ લો, ૩જી આવૃત્તિ પી. ૫૯૬) અને અન્ય લોકો કહે છે કે નિર્ણય લેનાર સત્તાધિકારી દ્વારા શું નક્કી કરવાનું છે તે

કોર્ટ અગાઉથી નક્કી કરી શકે નહીં. ડી સ્મિથ (પમી આવૃત્તિ ૧૯૯૪ પેરા ૧૦.૦૩૧ થી ૧૦.૦૩૬) કહે છે કે જોકે વિવેકાધિકાર હંમેશા કોર્ટ પાસે હોય છે પરંતુ અદાલતોએ હજુ સુધી કોઈ એક દષ્ટિકોણ પર પોતાને પ્રતિબદ્ધ કર્યા નથી. વેડ (એડમિનિસ્ટ્રેટિવ લો, પમી આવૃત્તિ ૧૯૯૪, પીપી. ૫૨૬-૫૩૦) કહે છે કે નિર્ણયક રિટ જારી કરી શકાતી નથી, પરંતુ નિર્ણયની પ્રકૃતિ અનુસાર તફાવત હોવો જોઈએ. આમ, સ્વીકૃત અથવા નિર્વિવાદ હકીકતોને લગતા કિસ્સાઓ સિવાયના કેસોના સંદર્ભમાં, નોંધપાત્ર મતભેદ છે કે શું અરજદારને એ સાબિત કરવાની ફરજ પાડી શકાય કે પરિણામ તેની તરફેણમાં આવશે અથવા તેણે પદાર્થનો કેસ સાબિત કરવો પડશે અથવા જો તે સફળતાની "વાસ્તવિક સંભાવના" સાબિત કરી શકે છે અથવા જો સફળતાની કોઈ દૂરની તક હોય તો પણ તે રાહત મેળવવા માટે હકદાર છે. જોકે, અમે નિર્દેશ કરી શકીએ છીએ કે એવા કિસ્સાઓમાં પણ જ્યાં હકીકતો સ્વીકૃત નથી અથવા વિવાદથી પર નથી, ત્યાં નોંધપાત્ર સર્વસંમતિ છે કે અદાલતો, તેમના "વિવેકાધિકાર" નો ઉપયોગ કરીને, કુદરતી ન્યાયનું પાલન ન થયું હોય તો પણ સર્ટીઓરારી, પ્રતિબંધ, મેન્ડમસ અથવા મનાઈ હુકમનો ઇનકાર કરી શકે છે. અમે એ પણ કહી શકીએ છીએ કે સ્ટેટ બેંક ઓફ પટિયાલા વિ. એસ.કે. શર્મા મનૂ/એસસી/૦૪૩૮/૧૯૯૬: (૧૯૯૬) // એલએલજે ૨૯૬ એસસી, રાજેન્દ્ર સિંહ વિ. સ્ટેટ ઓફ એમ.પી. મનૂ/એસસી/૦૬૯૦/૧૯૯૬: એ/આર ૧૯૯૬ એસસી ૨૭૩૬ જેવા

કેસોની બીજી લાઇન છે, કે નોટિસ જરૂરી એવી વૈધાનિક જોગવાઈઓના સંબંધમાં પણ, એવા કેસો વચ્ચે તફાવત હોવો જોઈએ જ્યાં જોગવાઈનો હેતુ વ્યક્તિગત લાભ માટે હોય અને જ્યાં જોગવાઈનો હેતુ જાહેર હિતનું રક્ષણ કરવાનો હોય. અગાઉના કિસ્સામાં, તેને માફ કરી શકાય છે જ્યારે બાદના કિસ્સામાં, તેને માફ કરી શકાય છે.

૨૩. અમે "ખાલી ઓપચારિકતા" સિદ્ધાંતની સાચીતા અથવા અન્યથા પર કોઈ અભિપ્રાય વ્યક્ત કરવાનો પ્રસ્તાવ મૂકતા નથી અને યોગ્ય કેસમાં નિર્ણય માટે આ બાબતને છોડી દઈએ છીએ, કારણ કે, અમારી સમક્ષના કેસમાં, "સ્વીકૃત અને નિર્વિવાદ" હકીકતો દર્શાવે છે કે ચિન્નપ્પા રેડ્ડી, જે દ્વારા દર્શાવ્યા મુજબ રિટ મંજૂર કરવી નિરર્થક રહેશે.

૨૪. અમારા મતે, ઉપર દર્શાવેલ સ્વીકૃત અને નિર્વિવાદ હકીકતો પર, એટલે કે, કોર્ટના અમારા અગાઉના આદેશને પાછો ખેંચવા પર, કોર્ટ માટે તેના પ્રથમ આદેશની તારીખે પ્રવર્તતી યથાસ્થિતિ પુનઃસ્થાપિત કરવી ફરજિયાત બની જાય છે. રિસ્ટ્રિક્શન આવશ્યક છે. વધુમાં ભારત પેટ્રોલિયમને રિજ ખાતે તેનો પ્લોટ પાછો મળ્યો હોવાથી તે સાન માર્ટિન માર્ગ પરના પ્લોટ પર વધુ દાવો કરી શકે નહીં જે તેને માત્ર રિજ પ્લોટના બદલામાં આપવામાં આવ્યો હતો. તેવી જ રીતે, એચપીસીએલ ને સાન માર્ટિન માર્ગમાં તેનો પ્લોટ પાછો મેળવવો પડશે કારણ કે, અન્યથા, તેની પાસે કોઈ પ્લોટ નહીં હોય અને ભારત પેટ્રોલિયમ પાસે બે હશે.

ભારત પેટ્રોલિયમ આ કોર્ટના આદેશથી મળેલા લાભને જાળવી શકે નહીં જે ત્યારથી પાછો ખેંચી લેવામાં આવ્યો છે. આમ જે સ્વીકાર્ય છે અને જે શક્ય છે તે એક જ દષ્ટિકોણ છે અને હાથ પરનો કેસ એસ.એલ. કપૂર વિ. જગમોહનમાં ચિન્નપ્પા રેડ્ડી, જે. દ્વારા નિર્ધારિત અપવાદની અંદર સ્પષ્ટ રીતે આવે છે."

જજ. આમ, જો સ્વીકૃત અથવા નિર્વિવાદ હકીકતની સ્થિતિ પર માત્ર એક જ નિષ્કર્ષ શક્ય અને સ્વીકાર્ય હોય, તો કોર્ટ માત્ર કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું ઉદ્ધંધન હોવાને કારણે રિટ જારી કરવા આગળ વધી શકે નહીં. સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા ઠરાવ્યા મુજબ, સ્વીકૃત અથવા નિર્વિવાદ હકીકતો સંબંધિત કેસો સિવાયના અન્ય કિસ્સાઓના સંબંધમાં, નોંધપાત્ર મતભેદ છે કે શું રિટ-અરજદારને એ સાબિત કરવાની ફરજ પાડી શકાય કે પરિણામ તેની તરફેણમાં આવશે અથવા તો સફળતાની કોઈ દૂરની તક હોય તો પણ તે રાહત મેળવવા માટે હકદાર છે. નોટિસ જરૂરી એવી વૈધાનિક જોગવાઈઓના સંબંધમાં પણ, એવા કેસો વચ્ચે તફાવત હોવો જોઈએ જ્યાં જોગવાઈનો હેતુ વ્યક્તિગત લાભ માટે હોય અને જ્યાં જોગવાઈનો હેતુ જાહેર હિતનું રક્ષણ કરવાનો હોય. અગાઉના કિસ્સામાં, તેને માફ કરી શકાય છે, જ્યારે બાદના કિસ્સામાં, તેને માફ કરી શકાય નહીં. જોકે, આખરે, રીજ વિ. બાલ્ડવિન (ઉપરોક્ત) માં કાયદાનું નિવેદન, કે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનો ભંગ એ પોતે જ રાહત આપવા માટે પૂરતો છે અને કોઈ વધુ

વાસ્તવિક પૂર્વગ્રહ દર્શાવવાની જરૂર નથી, તેને શક્ય હોય ત્યાં સુધી લાગુ કરવું જોઈએ. રીજ વિ. બાલ્ડવિન (ઉપરોક્ત) ના આ સિદ્ધાંતને સુપ્રીમ કોર્ટ અને વિવિધ હાઈકોર્ટ દ્વારા ઘણા કિસ્સાઓમાં અનુસરવામાં આવ્યો છે પરંતુ સંપૂર્ણ નિયમ તરીકે નહીં. અમે જે કહેવા માંગીએ છીએ તે એ છે કે 'ખાલી ઔપચારિકતા સિદ્ધાંત' એ અપવાદ છે અને માત્ર પૂછવા પર લાગુ થવો જોઈએ નહીં. સામાન્ય રીતે, 'ખાલી ઔપચારિકતા' ના આ સિદ્ધાંતને નીચેની શ્રેણીના કેસોમાં લાગુ કરી શકાય છે:

- (૧) કટોકટીના કિસ્સામાં બાકાત;
- (૨) સ્પષ્ટ વૈધાનિક બાકાત;
- (૩) જ્યાં જાહેરાત જાહેર હિત માટે નુકસાનકારક હોય;
- (૪) જ્યાં તાત્કાલિક પગલાં લેવાની જરૂર હોય;
- (૫) જ્યાં સુનાવણી ચોજવી અવ્યવહાર હોય;
- (૬) શુદ્ધ વહીવટી બાબતોના કિસ્સામાં બાકાત;
- (૭) જ્યાં વ્યક્તિના કોઈ અધિકારનું ઉલ્લંઘન થતું નથી;
- (૮) પ્રક્રિયાગત ખામીથી પરિણામમાં કોઈ ફરક પડ્યો ન હોત;
- (૯) નિર્ણય લેનારની 'કોઈ ભૂલ નથી' ના આધારે બાકાત.

૪૫. અમે જે મુદ્દા પર ચર્ચા કરી છે તેને ધ્યાનમાં લેતા, આવકવેરા અધિનિયમની કલમ ૨૬૯યુડી(૧) અને (૨) માં આવતા 'લેખિતમાં કારણો નોંધવા માટે' શબ્દો સાથે કામ કરતી વખતે સી.બી. ગૌતમ વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા, (૧૯૯૩) ૧ એસસીસી ૭૮ માં આપેલા નિર્ણયમાં સુપ્રીમ કોર્ટની બંધારણીય બેંચ દ્વારા કરવામાં આવેલા નીચેના અવલોકનોનો સંદર્ભ લેવો નિર્ણાયક હોઈ શકે છે:

"કલમ ૨૬૯યુડી(૧), સ્પષ્ટ પરિભાષામાં, પ્રદાન કરે છે કે યોગ્ય સત્તાધિકારી મિલકતની ખરીદી માટે 'લેખિતમાં કારણો નોંધવા માટે' આદેશ કરી શકે છે.

કલમ ૨૬૯યુડી(૨) સત્તાધિકારી પર એક જવાબદારી લાદે છે કે તે 'કોઈપણ સ્થાવર મિલકતના સંબંધમાં પેટા-કલમ (૧) હેઠળના તેના આદેશની નકલ ટ્રાન્સફર કરનારને બજાવશે'. તેથી, તે અકલ્પ્ય છે કે પેટા-કલમ (૨) હેઠળ યોગ્ય સત્તાધિકારી દ્વારા બજાવવામાં આવતો આદેશ એવો હશે જેમાં આદેશ પસાર કરવાના કારણો ન હોય અથવા લેખિતમાં નોંધાયેલા કારણો સાથે ન હોય. અલગથી કારણો નોંધવાની પરવાનગી હોઈ શકે છે પરંતુ જ્યાં સુધી તેમાં કારણો સામેલ કરવામાં ન આવે અથવા અસરગ્રસ્ત પક્ષને આદેશ સાથે અલગથી બજાવવામાં ન આવે ત્યાં સુધી આદેશ

અપૂર્ણ આદેશ રહેશે. અમારો મત છે કે, આદેશના કારણો
અસરગ્રસ્ત પક્ષને જાણાવવા આવશ્યક છે.

૪૬. કલમ ૨૬૮યુડી હેઠળ ખરીદી કરતા પહેલા કારણદર્શક નોટિસમાં કારણો
આપવાની જરૂરિયાત સાથે વ્યવહાર કરતા, સુપ્રીમ કોર્ટે ઠરાવ્યું:

"અમે વધુમાં નિર્દેશ કર્યો છે કે જોકે સંબંધિત યોગ્ય સત્તાધિકારી
દ્વારા ઉપરોક્ત સંજોગો સ્થાપિત થવાના કિસ્સામાં કરચોરીના
પ્રયાસની ધારણા ઉભી થઈ શકે છે, પરંતુ આવી ધારણા રદિયો
આપી શકાય તેવી છે અને આનો આવશ્યક અર્થ એવો થશે કે
સંબંધિત પક્ષકારોને આવી ધારણા શા માટે ન દોરવી જોઈએ તેનું
કારણ દર્શાવવાની તક હોવી જોઈએ..... જ્યારે ફરજિયાત
ખરીદીનો આદેશ કરવામાં આવે છે ત્યારે કરચોરીનો આરોપ ઉદ્ભવે
છે અને આવો આરોપ વેચાણના કરારના પક્ષકારો પર કલંક લગાવે
છે તે હકીકત એ નિષ્કર્ષ તરફ દોરી જાય છે કે સંબંધિત પક્ષકારો
સામે આવો આરોપ લગાવી શકાય તે પહેલાં, તેમને કારણ
દર્શાવવાની તક આપવી જ જોઈએ....."

૪૭. કારણોની નોંધણી કે જે આદેશ પસાર કરવા તરફ દોરી જાય છે તે મૂળભૂત રીતે બે ગણા હેતુને પૂર્ણ કરવા માટે છે:

"(૧) કે સમક્ષની કાર્યવાહીમાં 'વ્યથિત પક્ષકાર' ને કારણોની જાણકારી મળે અને, હાઈકોર્ટ અથવા સુપ્રીમ કોર્ટ સમક્ષની કાર્યવાહીમાં (કારણ કે અપીલ અથવા રિવિઝનનો કોઈ અધિકાર નથી), તેને એ દર્શાવવાની તક મળે કે સત્તાધિકારીને તેના હિતની વિરુદ્ધ આદેશ પસાર કરવા માટે પ્રેરિત કરનારા કારણો ભૂલભરેલા, અતાર્કિક અથવા અપ્રસ્તુત હતા, અને

(૨) કે કારણો નોંધવાની અને તેને સંબંધિત પક્ષકારને જણાવવાની જવાબદારી ન્યાયિક સત્તાઓ સાથે રોકાણ કરાયેલ અર્ધ-ન્યાયિક અથવા કારોબારી સત્તાધિકારી દ્વારા સંભવિત મનસ્વી કાર્યવાહી સામે અવરોધક તરીકે કાર્ય કરે છે."

૪૮. ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને, અમે એવા નિષ્કર્ષ પર આવવામાં કોઈ સંકોચ અનુભવતા નથી કે ટ્રાન્સફરનો આક્ષેપિત આદેશ અને તેના અનુસંધાનમાંની તમામ પરિણામી કાર્યવાહી અધિકારક્ષેત્ર વિનાની કહી શકાય.

૪૯. પરિણામે, આ રિટ-અરજી સફળ થાય છે અને આથી મંજૂર કરવામાં આવે છે. રિટ-અરજદાર પૂરતો અધિનિયમની કલમ ૧૨૭(૨) હેઠળ પસાર કરાયેલ તારીખ ૮ જુલાઈ ૨૦૨૧ નો ટ્રાન્સફરનો આક્ષેપિત આદેશ આથી રદ કરવામાં આવે છે અને બાજુ પર રાખવામાં આવે છે. પરિણામે, ૨૮ સપ્ટેમ્બર ૨૦૨૧ નો આકારણી આદેશ પણ રદ થાય છે અને બાજુ પર રાખવામાં આવે છે.

૫૦. મુખ્ય મેટરમાં પસાર કરાયેલા આદેશને ધ્યાનમાં રાખીને, સિવિલ એપ્લિકેશનનો નિકાલ કરવામાં આવે છે.

૫૧. અમે મહેસૂલની તરફેણમાં છૂટ અનામત રાખીએ છીએ કે તેઓ પ્રથમ કારણો દર્શાવતી કારણદર્શક નોટિસ જારી કરીને અધિનિયમની કલમ ૧૨૭ હેઠળ ટ્રાન્સફર માટે નવી કાર્યવાહી શરૂ કરી શકે છે, જેથી રિટ-અરજદારને સુનાવણીની તક મળી શકે અને ત્યારબાદ કાયદા મુજબ અંતિમ આદેશ પસાર કરવા આગળ વધી શકે.

(જે. બી. પારડીવાલા, ન્યાયમૂર્તીશ્રી)

(નિશા એમ. ઠાકોર, ન્યાયમૂર્તીશ્રી)

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.